WWF – Световен фонд за дивата природа,
Дунавско – Карпатска програма България

Д О К Л А Д
ЗА

ГОРИ С ВИСОКА КОНСЕРВАЦИОННА СТОЙНОСТ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ТП ДГС „ХИСАР”

(резюме)

юни 2023 год.

ГОРИ С ВИСОКА КОНСЕРВАЦИОННА СТОЙНОСТ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ТП ДГС „ХИСАР”
(горските територии – държавна собственост)
(резюме)

Настоящото проучване е извършено в периода 2014-15 г., във връзка с определяне на горите с висока консервационна стойност (ГВКС) за територията на териториално поделение на Южноцентрално държавно предприятие - Смолян **Държавно горско стопанство** (ТП ДГС) **„Хисар”** и в изпълнение на принцип 9 от стандарта за сертификация управлението на гори по схемата на горска сертификация. Инвентаризацията и проучванията са направени съгласно указанията на Националното ръководство за определяне на гори с висока консервационна стойност, изготвено от WWF Дунавско-Карпатска Програма – България.

В Националното ръководство е дадена дефиниция за ГВКС, включваща в себе си шест различни характеристики на гората или комбинации от тях, които определят нейната консервационна стойност. В общ план Ръководството дава и насоки за управление и стопанисване, които ще запазят или повишат тези консервационни стойности. При разработката на настоящия документ, екипът се е водил изцяло от определенията, праговете и оценките посочени в Националното ръководството. Съответните дефиниции са адаптирани конкретно за земите и горите от горския фонд, управлявани от ТП ДГС „Хисар”. Посочените указания за стопанисване и мониторинг са разписани конкретно и съобразно спецификата на горите и начина им на управление на проучваната територия. Разработени са всички консервационни стойности, установени на територията на горското стопанство. Инвентаризацията на ГВКС, свързани с наличието на редки, застрашени и изчезващи видове е продължителен процес излизащ извън рамките на един сезон. Препоръчва се базата данни за разпространението на тези ВКС да бъде постоянно актуализирана от персонала въз основа на периодични техни наблюдения.

Докладът е допълнен и актуализиран през 2018 год. във връзка с изработения нов горскостопански план (ГСП).

Във връзка с актуализиране на практическото Национално ръководство за определяне, стопанисване и мониторинг на горите с висока консервационна стойност (ГВКС) и на Националния стандарт за горска сертификация в България, през 2023 год. е извършена актуализация и на Доклада за гори с висока консервационна стойност на ТП „ДГС Хисар“ в съответствие с изискванията и критериите на принцип 9 от Националния стандарт.

Общо горите и горските територии в района на ТП ДГС "Хисар" (Община Калояново и Община Хисаря, област Пловдив) са **28125,4 ха**.

Общата площ на горските територии – държавна собственост е 17282,7 ха.

Площта на териториите – държавна собственост, включена в обхвата на горска сертификация е в размер на **16262,0 ха**.

ТП ДГС "Хисар" на север граничи с държавно горско стопанство "Карлово", на северо-запад - с държавно горско стопанство "Пирдоп", на запад - с държавно горско стопанство "Панагюрище", на юг и югозапад - с държавно горско стопанство "Пловдив" и на изток - с държавно ловно стопанство "Тракия".

ОРИЕНТИРОВЪЧНА КАРТА

НА

ТП ДЪРЖАВНО ГОРСКО СТОПАНСТВО

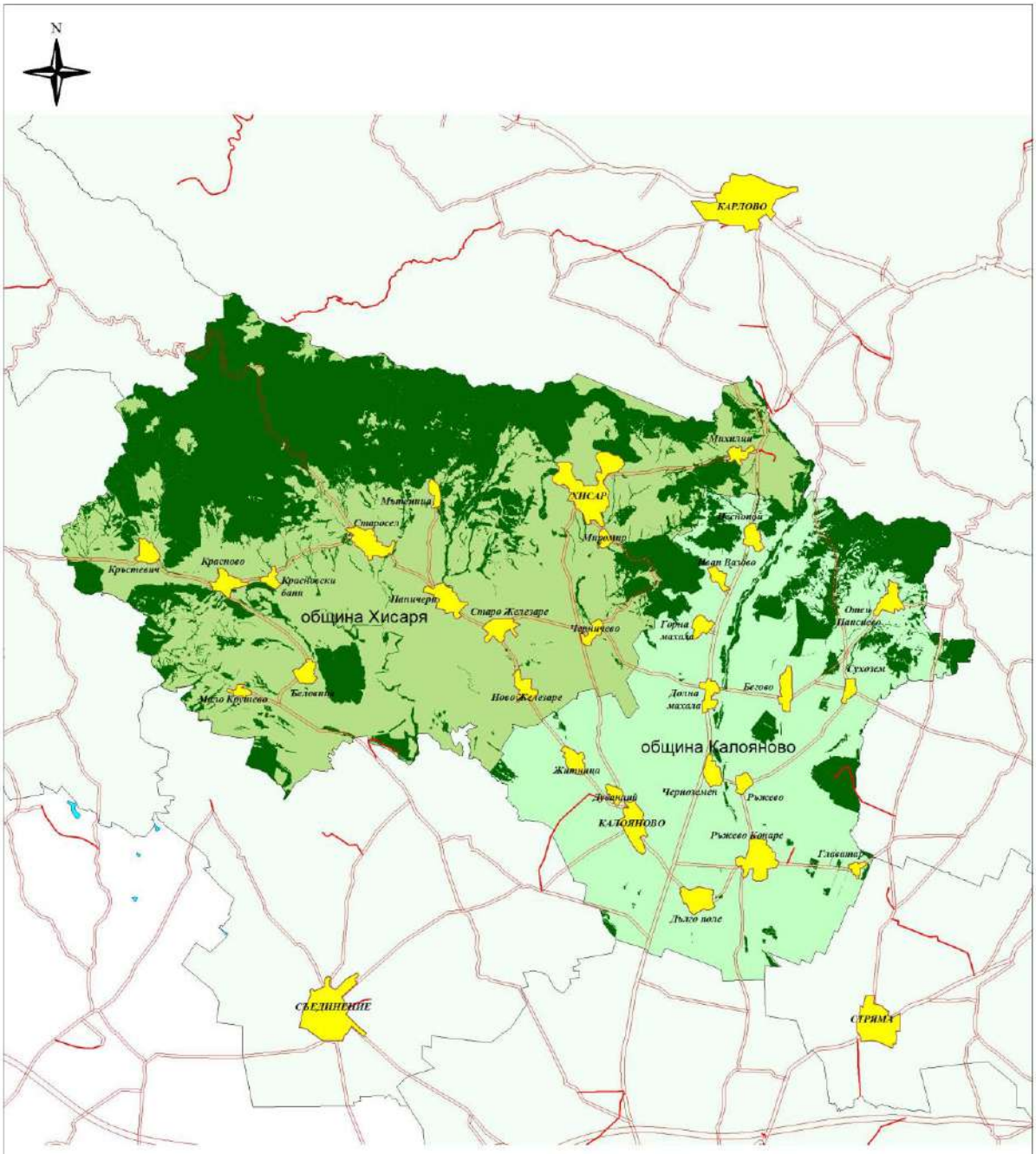
"ХИСАР"

гр. Хисаря

ОБЛАСТ ПЛОВДИВ

М 1:275 000

София, 2018 г.

Преобладават издънковите гори от зимен дъб, благун и келяв габър – 8215,6 ha (38 %) и изкуствено създадените култури от черен и бял бор – 3629,3 ha (17 %).

Разпределение на общата площ по вид на горите, %

Игл.гори	Шир. вис.гори	Издънкови гори	Нискост. гори	Всичко
25 %	13 %	54 %	8 %	100 %

Среден годишен прираст на 1 ха – 3,39 куб.м с клони. Среден запас на 1 ха (с клони) 171 м3.

ВКС 1. РАЗНООБРАЗИЕ НА ВИДОВЕ. Концентрации на биологично разнообразие вкл. ендемични, редки, защитени и застрашени от изчезване видове с глобално, регионално или национално значение.

На национално ниво в ръководството за страната са определени следните компоненти:

- Защитени територии и защитени зони
- Застрашени, изчезващи и ендемични видове
- Критични концентрации на видове
-

ВКС 1.1 ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ И ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ

В България за ГВКС се смятат всички защитени територии, както следва:

1. Горски територии (ГТ) в резервати, поддържани резервати, национални паркове, защитени местности, природни забележителности, обявени по ЗЗТ;

2. ГТ в природни паркове, попадащи в зони предназначени за опазване на биологичното разнообразие, определени с плановете за управление или паркоустройствените проекти по реда на Закона за горите (ЗГ);

3. ГТ в природни паркове, които нямат устройствени документи;

4. ГТ попадащи в защитени зони обявени по реда на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР).

На територията на ТП ДГС "Хисар" има обявени 5 защитени територии, които отговарят на т. 1 от ВКС 1.1. Всички те са обявени като защитени местности (ЗМ) по смисъла на Закона за защитените територии. Обобщени данни за защитените територии в ТП ДГС "Хисар" са посочени в Таблица 1.

1. Горски територии (ГТ) в резервати, поддържани резервати, национални паркове, защитени местности, природни забележителности, обявени по ЗЗТ;

Защитена местност "Дъбите – Конска поляна**"**

ЗАПЛАХИ:

1. Пожари.
2. Паша.
3. Замърсяване с битови и други отпадъци.
4. Незаконна сеч.

5. Бракониерство.
6. Нарушаване на естественото състояние на местообитанията на видове.

Защитена местност "Барикадите**"**

ЗАПЛАХИ:

1. Пожари.
2. Паша.
3. Замърсяване с битови и други отпадъци.
4. Незаконна сеч.
5. Бракониерство.
6. Нарушаване на естественото състояние на местообитанията на видове.

Защитена местност "Чивира**"**

ЗАПЛАХИ:

1. Пожари.
2. Паша.
3. Замърсяване с битови и други отпадъци.
4. Незаконна сеч.
5. Нарушаване на естественото състояние на местообитанията на видове.

Защитена местност "Гъстите дъбчета**"**

ЗАПЛАХИ:

1. Пожари.
2. Паша.
3. Замърсяване с битови и други отпадъци.
4. Незаконна сеч.
5. Нарушаване на естественото състояние на местообитанията на видове.

Защитена местност „Дебелата кория**"**

ЗАПЛАХИ:

1. Пожари.
2. Паша.
3. Замърсяване с битови и други отпадъци.
4. Незаконна сеч.
5. Нарушаване на естественото състояние на местообитанията на видове - просушаване.

4. ГТ попадащи в защитени зони обявени по реда на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР).

I. Защитени зони за опазване на местообитанията:

1. Защитена зона „Река Стряма" – BG0000429

ЗАПЛАХИ:

1. Намаляване на площа на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации в резултат на човешка намеса;

2. Нарушаване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове.

2. Защитена зона „Река Пясъчник" – BG0000444

ЗАПЛАХИ:

1. Намаляване на площа на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации в резултат на човешка намеса;

2. Нарушаване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове.

3. Защитена зона „Попинци" – BG0001039

ЗАПЛАХИ:

1. Намаляване на площа на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации в резултат на човешка намеса;

2. Нарушаване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове.

4. Защитена зона „Средна гора" – BG0001389

ЗАПЛАХИ:

1. Намаляване на площа на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации в резултат на човешка намеса;

2. Нарушаване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове.

II. Защитени зони за съхранение на птиците

1. Защитена зона "Язовир Пясъчник" – BG0002010

ЗАПЛАХИ:

1. Премахването на характеристики на ландшафта (синори, единични и групи дървета) при ползването на земеделските земи като такива.

2. Залесяването на ливади, пасища и мера, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения;

3. Използването на пестициди и минерални торове в пасища и ливади;

4. Намаляване на площта на крайречните гори от местни дървесни видове.

2. Защитена зона "Средна гора" – BG0002054

ЗАПЛАХИ:

1. Премахването на характеристики на ландшафта (синори, единични и групи дървета) при ползването на земеделските земи като такива.

2. Залесяването на ливади, пасища и мера, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения;

3. Използването на пестициди и минерални торове в пасища и ливади;

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ на ВКС 1.1

1. За защитените територии в обхвата на ДГС се спазват стриктно разпоредбите, посочени в заповедите за обявяване.

2. За защитените зони в границите на ДГС няма изготвени и приети планове за управление. До изготвянето на такива, стопанисването да се извършва съгласно Закона за биологичното разнообразие и заповедта за обявяване.

3. За защитените територии и зони в обхвата на ДЛС са в сила и следните допълнителни норми и ограничения:

✓ За природните горски местообитания, включени в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие, се прилагат нормите и режимите за горскостопанските мероприятия, дефинирани в наръчника "Режими за устойчиво управление на горите в Натура 2000", издаден от Изпълнителна агенция по горите.

✓ Да се извърши оценка на благоприятното природозащитно състояние за горските екосистеми на територията на стопанството, включени в границите на защитените зони. По линия на превенцията, прилаганите горскостопански дейности да бъдат изцяло съобразени с поддържането и подобряването на благоприятното природозащитно състояние на горските видове и местообитания.

✓ Санитарни сечи и изваждане на мъртва дървесина и стари дървета, се водят само в случаите когато има големи природни нарушения (ветровали, снеговали, пожари) или каламитети. Санитарни сечи при каламитети се провеждат само при наличие на повреди и съхнене на дървета, съставляващи не по-малко от 20 % от запаса на насаждението, при спазване нормите за запазване на количествата мъртва дървесина посочени по-долу.

✓ При провеждане на сечи се запазват стояща и лежаща мъртва дървесина и загиващи дървета, които са не по-малко от 10 % от запаса на насаждението преди сечта, като не по-малко от 5 % е стояща мъртва дървесина. Мъртви дървета, застрашаващи безопасността на хора и съоръжения в гората, се повалят и оставят като лежаща мъртва дървесина.

✓ Прилаганите лесовъдски мероприятия да се съобразяват с естествената динамика на горските екосистеми и сукцесионните процеси.

✓ В горите в които се планира провеждане на отгледни сечи са в сила следните ограничения и норми:

- не се допуска еднократно отсичане на повече от 20 % от запаса на насаждението;
- прилага се само комбиниран метод с преобладаване на върхов метод;
- склопеността и пълнотата на насаждението след провеждане на отгледни сечи не се допуска да бъде по-малка от 0,8;
- за осигуряване на акумулация на мъртва дървесина при отгледните сечи се запазват подтиснати и част от некачествените, повредените и особено загиващи дървета, които не конкурират директно качествени дървета.

✓ Не по-малко от 10 % от площта на всяко природно горско местообитание (Приложение I от Закона за биологичното разнообразие) в защитените зони на територията на ДГС се обособява като „гори във фаза на старост” както границите и местоположението на тези площи не се променят.

✓ приоритет имат възобновителните сечи с дълъг възобновителен период;

✓ в насажденията с изведени подготвителни и осеменителни и осветителни фази на постепенна сеч, следващите фази на сечта да се изведат в съответствие с принципите на дългосрочните възобновителни сечи;

✓ при провеждане на възобновителни сечи не се допуска еднократно отсичане на повече от 25 % от запаса на насаждението;

✓ площта на първоначално отворените при възобновителните сечи прозорци е не по-голяма от 0,05 ха;

✓ клоните и остатъците от сечта се оставят равномерно разпръснати в местата на падане на дърветата извън местата с подраст;

✓ извозът на отсечената дървесина се извършва само на секции;

✓ използват се техника и технологии, с които в минимална степен се нарушава растителната и почвената покривка и пътната инфраструктура;

✓ след прекратяване на горскостопанските дейности се извършва рехабилитация на нарушените терени (напр. извозни горски пътища).

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ на ВКС 1.1

1. Поради липсата на изготвени и приети планове за управление на представените защитени територии и защитените зони е необходимо ръководството на ДЛС, което по закон отговоря за управлението на защитените територии, да следи за неблагоприятни въздействия върху ВКС. Съвместно с РИОСВ трябва да се определят стандартните процедури и индикатори за мониторинг, с цел идентификация и предотвратяване на отрицателните въздействия от дейностите върху ВКС на защитените територии и зони. Например може да се следи за въздействия на горскостопанските дейности върху горските екосистеми, нарушаване на миграционни пътища на дивите животни, повишаване на риска от пожари, влошаване на благоприятното природозащитно състояние и др.

ВКС 1.2 ЗАСТРАШЕНИ, ИЗЧЕЗВАЩИ И ЕНДЕМИЧНИ ВИДОВЕ

ВКС притежават териториите от горскостопанските единици, в които се среща всеки вид от *Приложение 1* към ръководството. Това са видове с толкова голяма консервационна значимост, че е достатъчно наличието на един такъв вид, постоянно обитаващ горскостопанската единица, за да представлява тя ГВКС. Всяка ГТ, включваща местообитания на видовете, включени в *Приложение 1* към ръководството е ГВКС.

Растителни видове включени в *Приложение 1* към Националното ръководство, установени на територията на ТП ДГС „Хисар”

Към момента на територията на ТП ДГС "Хисар" не са установени растителни видове от Приложение 1 на Националното ръководство.

Други видове с високо консервационно значение

Блатно кокиче (*Leucojum aestivum* L.)

Многогодишно луковично растение, високо до 65 cm. Листата са линейни, приосновно разположени, 2–6 на брой, широки 5–13 mm. Цветовете (3–7 на брой) са разположени на върха на стъблото с нееднакво дълги дръжки. Цветът е съставен от шест еднакви, бели, със зелени върхове, дълги 10-15 cm околоцветни листчета. Цъфти април май. Цветовете излъчват силна приятна миризма. Съдържа алкалоида "галантамин", от който се произвеждат различни лекарствени препарати. Среща се по влажни, сенчести места и покрай реки, както и във влажни лонгозни гори.

Включено е в Червената книга на Н. Р. България с категория „рядък вид“ (Велчев и др. 1984).

ЗАПЛАХИ

Засушаване на месторастенето. Прекомерно ползване.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ

Инвентаризиране и картиране на находищата на вида в границите на горското стопанство. При провеждане на лесовъдските мероприятия да не се нанасят механични повреди на индивидите. При установяването наличие на вида, дърветата в съседство се запазват и не подлежат на сеч. Склопеността да не пада под 0,6.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ

Проверка състоянието на находището на вида (ежегодно) – брой индивиди, определяне на възрастовата структура на ценопопулацията (брой цъфтящи или плодоносещи индивиди), здравословно състояние (наличие на повреди или вредители).

Елвезиево кокиче (Galanthus elwesii Hooker f.)

Многогодишно луковично растение, геофит. Стъблото достига 20 cm. На върха си носи един увиснал надолу цвят, в основата на който е развит ципест зеленикав лист прикрепен с влагалище. Околоцветните листчета са шест: три външни бели (от 15 до 25 mm) разперени, лъжичковидни, вътрешните са три почти два пъти по-малки, докосващи се едно в друго със зелено петно на върхната и приосновната част. Цъфти в периода януари-април, плодоноси май-юни. Расте из храсталаци, гори и скални поляни в низинния, буковия и дъбовия пояси. (Евстатиева 2011).

Видът фигурира в Червена книга на Р. България т. 1 (Пеев и др. /ред./ 2011) с категория "застрашен" и в приложение 3 на ЗБР.

На територията на ТП ДГС „Хисар“ видът е установен местност „Падалото, в отдел 47 -1; 48 -1; и в местост „Чалтаклика“, в отдел 36 „б“ ,“

Снимка: Иван Юнаков, ТП ДГС Хисар

ЗАПЛАХИ:

1. Изкореняване на вида по време на горскостопански и други дейности.
2. Механични повреди на индивидите при горскостопанските дейности.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ

Инвентаризиране и картиране на находищата на вида в границите на горското стопанство. При провеждане на лесовъдските мероприятия да не се нанасят механични повреди на индивидите. При установяването наличие на вида, дърветата в съседство се запазват и не подлежат на сеч.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ

Проверка състоянието на находището на вида (ежегодно) – брой индивиди, определяне на възрастовата структура на ценопопулацията (брой цъфтящи или плодоносещи индивиди), здравословно състояние (наличие на повреди или вредители).

Животински видове включени в *Приложение 1* към Националното ръководство, установени на територията на ТП ДГС “Хисар”

1. **Видра (*Lutra lutra*)**

Снимка: N. Sloth (biopix.nl)

Обитава разнообразни сладководни басейни, предимно обрасли с гъста растителност или трудно достъпни скалисти брегове.

Застрашен вид, включен в „Червена книга на България, том 2; Закон за биологичното разнообразие, Приложение II и III; Бернска конвенция, Приложение II; CITES, Приложение I; IUCN, категория уязвим.

ЗАПЛАХИ

Основни заплахи за видрата са унищожаването на крайбрежната растителност, силен антропогенен натиск и преследване в рибовъдни стопанства.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ

Опазване на крайречната дървесна растителност по реките в ДГС, вкл. недопускане на мероприятия по прочистване на речните корита. Изгребване на инертен материал и корекции на реките. При идентифициране на обитаемо леговище да се минимизира безпокойството в съответния участък, като на по-малко от **100 м** от леговището да не се провеждат никакви мероприятия.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ

Да се установят броя на наличните размножаващи се семейни групи от вида и да се извършва ежегоден мониторинг на числеността им. Могат да се ползват и следите, видровите пътечки и екскременти, като указание за присъствие на вида.

2. Черен Щъркел (*Ciconia nigra*)

Снимка: Добромир Добринов/Зелени Балкани

Вид включен в Червената книга на България т. 2 в категорията уязвим; Приложение II и III на ЗБР. Гнезди най - често в равнинни и планински широколистни гори, скални комплекси и проломи на реки.

ЗАПЛАХИ

Загуба на горски местообитания, преследване в рибни стопанства, замърсяване на влажните зони и урбанизация.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ

В отделите, в които е установена заета територия или гнездене на вида да не се извършват сечи както следва: за периода от 01.01 до 30.06 зоната е **500 м**, а от 01.07 до 31.12 зоната е **250 м**. Да се запазват старите дървета в широколистните гори, като предпоставка за гнездова база на вида. Предотвратяване на обезводняването на планинските реки.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ

Ежегоден мониторинг на популацията на територията на стопанството. Установяване на точните координати на всяко сигурно гнездово находище.

3. Малък креслив орел (*Aquila pomarina*)

Снимка: Добромир Добринов/Зелени Балкани

Видът е включен в Червената книга на България в категорията уязвим, Приложение II и III на ЗБР. Гнезди в широколистни и смесени гори в съседство с открити площи в които птиците ловуват. Гнезди основно на широколистни дървета на височина над 6м.

ЗАПЛАХИ

Загуба на подходящи местообитания. Развитие на инфраструктура и туризъм в гнездовите местообитания. Преследване и безпокойство от човека.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ

Запазване на стари дървета в широколистните и смесени гори. Да не се допуска опожаряване на ливади и пасища. В отделите, в които е установен вида да не се допускат сечи както следва: за периода от 01.01 до 30.06 зоната е **от 500 м до 700 м**, а от 01.07 до 31.12 зоната е **от 250 м до 350 м**.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ

Ежегоден мониторинг на популацията на територията на стопанството. Устновяване на точните координати на всяко сигурно гнездово находище.

Допълнителни проучвания за присъствието на вида и в други части на ДГС. Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им.

4. Осояд (*Pernis apivorus*)

Снимка: Зелени Балкани

Уязвим вид, включен в „Червена книга на България, том 2 и в Приложение II и III на ЗБР. Обитава високостъблени широколисни и смесени гори, понякога и в иглолистни до 1700 м н.в.

ЗАПЛАХИ

Намаляването на старите гори и безпокойство. Използването на пестициди в селското и горско стопанство.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ

В отделите, където са е установени двойки през гнездовия период, да се не се извеждат интензивни сечи – с интензивност над 10 % .Ограничаване на ползването в затворените горски басейни. Около гнездата да не се провеждат сечи в радиус от 500 м през гнездовия период от 1.04 до 31.07. Извън този период зоната около гнездото в която не се водят сечи е с радиус не по-малък от **250 м**.
Опазване на старите клонести дървета, които предоставят гнездова база на вида. Да не се използват пестициди в горското стопанство в отделите в които попадат гнездовите и ловните територии на вида.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ

Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им.

5. Голям ястреб (*Accipiter gentilis*)

Снимка: Любомир Андреев/Зелени Балкани

Застрашен вид, включен в Червената книга на България; Приложение III на ЗБР. Обитава високостъблени, широколистни планински, равнинни и крайречни гори. Често гнезди и в иглолистни култури.

ЗАПЛАХИ

Загуба на местообитания, преследване от хора, изземване на яйца и малки с цел търговия.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ

Ограничаване на дърводобива и събирането на недървесни горски продукти в отделите и подотделите в които е установено гнездене. Спазване на забраната за отстрел на вида. При установено гнездене на вида да не се извеждат сечи в радиус от 300 м от гнездото.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ

Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им.

6. Малък ястреб (*Accipiter nisus*)

Снимка: Mario Cea

Включен в Червената книга на България том II; Приложение III на ЗБР.
Гнезди в гори и покрайнините им, от равнините почти до алпийският пояс.

ЗАПЛАХИ

Загуба на местообитания вследствие на обезлесяване на обширни територии. Преследване и безпокойство от човека.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ

Както и при големия ястреб. Ограничаване на дърводобива и събирането на недървесни горски продукти в отделите и подотделите, в които е установено гнездене. Спазване на забраната за отстрел на вида. При установено гнездене на вида да не се извеждат сечи в радиус от 250 м от гнездото.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ

Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им.

7. Черен кълвач (*Dryocopus martius*)

Снимка: Tomi Muukonen (birdphoto.fi)

Среща се предимно в стари широколисни, смесени и иглолистни планински гори до горната им граница и сравнително по-рядко в равнинни гори. Рядък вид, включен в „Червена книга на България, том 2; Приложение II и III на ЗБР.

ЗАПЛАХИ

Изсичането на старите гори, конкуренция от други видове кълвачи, антропогенен натиск и загуба на хранителна база. Тясно специализиран вид към храна и местообитание.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ

Да се запазват старите хралупати дървета. Минимизиране на санитарните сечи в старите гори. Опазване на мравуняците на червената горска мравка. Препоръчително е местообитанията на вида да се обособят като гори във фаза на старост. През гнездовия период от 01.02 – 01.07 в подотделите с установено присъствие на кълвача не се провеждат горскостопански дейности. В тези подотдели да не се провеждат санитарни сечи и събиране на суха и паднала маса, освен в случаите на големи природни нарушения или доказан каламитет. При провеждане на лесовъдски мероприятия в тези и съседните подотдели задължително се запазват всички стоящи и паднали мъртви дървета, дърветата с хралупи, както и дървета с видими признаци на заболяване и гнилота. Задължително части от насажденията се запазват като острови на старостта (без никакви лесовъдски мероприятия).

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ

Ежегодно изясняване разпространението на вида и оценка на числеността чрез провеждане на трансекти със звукова имитация през пролетта (II-V) и/или есента (IX-X). Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им. Провеждане на ежегоден мониторинг на: 1) броя и количеството на стояща мъртва дървесина с диаметър над 20 см и количеството на лежаща мъртва дървесина; и 2) дървета с признаци за скорошно използване за хранене от вида в насажденията с установено присъствие на вида и/или насаждения посочени като потенциални местообитания.

Видове бръмбари, пеперуди, земноводни и влечуги с потенциално разпространение на територията на ДГС Хисар

БРЪМБАРИ

1. **Заплетен карабус *Carabus intricatus* (Linnaeus), Сем. Carabidae (Бегачи)**

Природозащитен статус: България: няма, Международен: IUCN – NT; CORINE

Разпространение: Цяла България. Среща се из цялата страна от 0 до 2000 m н.в.

Описание на вида: Дължина 2,4–3,6 cm. Тялото е стройно, силно удължено. Окраска черно-синя с

металически отблясъци. Очите са изпъкнали, челото и темето – силно набръчкани. Антените достигат почти до средата на над-крилията, плътно овласинени от 5-то членче. Странични-те краища на преднегръда са силно сърцевидно извити, задните ъгли – дълги и заострени. Повърхността на пред-негръда е силно набръчкана, с изключение на централна-та част. Надкрилията са умерено плоски, скулптурата им, особено по страните, е силно сгъстена. Краката са много дълги. Влаголюбив горски вид. Предпочита сенчести широко-листни гори със стари и паднали дървета.

Carabus intricatus – мъжки
Снимка: © Ростислав Бекчиев

От останалите представители на род Carabus се отличава по удълженото тяло с черно-синя металически блестяща окраска. Главата отгоре и страничната част на преднегръда са набръчкани; със зърнеста скулптура на надкри-лията, сгъстена към периферията. По окраска може да се сбърка с *Carabus (Procerus) scabrosus*, но той е по-широк и с много по-големи размери – 4,5 до 5,5 cm, или с по-дребния *Carabus convexus* (1,5–2,1 cm), който обаче е различни пропорции и различна скулптура на надкрилията.

Заплахи: Унищожаване на старите и крайречните гори. Промяна на широколистните насаждения в иглолистни.

Препоръки и указания за стопанисване: Лимитиращ фактор е изсичането и подмладяването на горите. Нуждае се от стара мъртва дървесина за убежища на имагото при хибернация. Забрана за сеч на крайречни гори, изкореняване на пънове и промяна на хидрологичния режим на реките. Забрана за промяна на широколистни насаждения в иглолистни.

Препоръки и указания за мониторинг: Уловът на възрастни екземпляри се осъществява в предварително определена територия за мониторинг, чрез почвени капани. В границите на тази територия се определя една или повече пробни площи, в рамките на които се извършва събиране на данни за вида. Отчитат се брой индивиди.

2. Еленов рогач *Lucanus cervus (Linnaeus),* Сем. Lucanidae (Рогачи)

Снимки: Ростислав Бекчиев ©

Вариация в размерите на мъжките при Lucanus cervus

Природозащитен статус: България: ЗБР – II, III; Международен: HD – II; IUCN European Red List of Saproxylic Beetles – NT; BC – III

Разпространение: Цяла България, от 0 до 1500–1700 m в широколистни гори.

Описание на вида: Най-едрият български бръмбар (4,5–9,0 cm), черно-кафяви до червено-кафяви надкрилия Налице е изразен полов диморфизъм – мъжките имат по-големи размери, които силно варират по-ши-рока глава, силно развити и удължени челюсти, докато при женските такива белези липсват. Ларвата се развива най-често 5–6 (максимално до 8) години в гнила дървесина на дънери, пънове и корени на дъб, липа, бук, върба, топола и други широколистни дървета. Сезонното разви-тие на вида зависи от височината, географската ширина и климатичните условия. Възрастните обикновено се появяват в края на май, като мъжките завършват развитието си около седмица преди женските. Срещат се до края на септември. Възрастното насекомо най-често се наблюдава през ранното лято. През деня възрастните стоят най-често неподвижно на стволове на дървета, пънове и клони. Мъжките летят по здрач и в първите часове на нощта, до-като женските пълзят по земята или по дърветата.

Заплахи: Унищожаване на горите във фаза на старост, биотопните дървета, пънове. Използване на инсектициди

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Идентификация и запазване на гори във фаза на старост, острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на био-топни дървета, маркиране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост, и то само биологични и видовоспецифични).

Препоръки и указания за мониторинг: Мониторингът се извършва по трансектен метод, като се проверяват под-ходящите микроместообитания, в същото време се от-читат и летящите и пълзящи екземпляри. Подходящите микроместообитания са големи стоящи, отмиращи или мъртви, отсечени или паднали дървета или големи кло-ни, купчини с отрязани дърва, хралупи на големи живи отмиращи дървета. Отчитането на екземплярите се осъ-ществява като се огледат добре микрохабитатите, напри-мер в случая с хралупите се разравя гниещата материя на дъното на хралупата на дълбочина не повече от 5– 6 cm. Отчита се броят на индивидите в рамките на един трансект, с дължина около 1 km (важи за всички видове, отчитани по този метод).

3. Трионест сечко *Prionus coriarius (Linnaeus); Prionus besicanus Fairmaire,* Сем. Cerambycidae (Сечковци)

Снимка: © Ростислав Бекчиев, Prionus besicanus (ляво) и Prionus coriarius (дясно)

Природозащитен статус: България: Няма Международен: IUCN European Red List of Saproxylic Beetles – LC

Разпространение: Двата вида се срещат почти в цяла България, от 0 до 2100–2400 m.

Описание на вида: Едри бръмбари с дължина от 2,0–5,5 см. Цветът на тялото е черно-кафяв, понякога с по-светъл оттенък. Главата е къса и дебела, антените, най-вече при мъжките, са с характерно трионовидно назъбване на членчетата. Възрастните се срещат по стари, полугнили или мъртви дънери и стъбла. През деня стоят обикновено по кората, а нощем са активни. Ларвата се развива в продължение на три и повече години в дървесината на стари, болни и мъртви широколистни и иглолистни дървета. Какавидирането се извършва в почвата. Среща се често в по-стари гори през юли и август. Представителите на род Prionus се различават ясно от другите представители на подсемейство Prioninae в България, по ясно видимите три остри зъба на страните на преднегръба. Двата вида се различават най-лесно по структурата на надкрилията. При Prionus coriarius надкрилията са грубо набръчкани и с три ясни надлъжни ребра, докато при Prionus besicanus са почти гладки, с едва различими ребра.

Заплахи: Унищожаване на горите във фаза на старост, на острови на старостта. Извършване на сеч на биотопни дървета и маркиране на бъдещи такива. Изкореняване на пънове. Пожари. Използване на инсектициди.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Идентификация и запазване на гори във фаза на старост на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на био-топни дървета, маркиране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост, и то само биологични и видовоспецифични).

Препоръки и указания за мониторинг: Мониторингът се извършва по трансектен метод, като се проверяват подходящите микроместообитания, в същото време се отчитат и летящите и пълзящи екземпляри. Подходящите микроместообитания са големи стоящи отмиращи или мъртви дървета, отсечени или паднали дървета. Отчитането на екземплярите се осъществява като се огледат добре и внимателно микрохабитатите. Отчита се броят на индивидите в рамките на един трансект.

4. Алпийска розалия *Rosalia alpina* (Linnaeus), Сем. Cerambycidae (Сечковци)

Rosalia alpina – мъжки

Снимка: © Ростислав Бекчиев

Природозащитен статус: България: ЗБР – II, III

Международен: HD – II, IV; IUCN – VU; IUCN European Red List of Saproxylic Beetles – LC; BC – II; CORINE

Разпространение: Широко разпространен в цялата страна, от 0 до 1500 m.

Предимно в планините, но и по Черноморието.

Описание на вида: Възрастното е с размери 1,5–3,8 cm (Фиг. 13). Главата е удължена, преднегръбът е закръглен, с чифт насочени нагоре шипове на страните, надкрилията са удължени с паралелни страни. Основният цвят на окраската е светлосин. На предния край на преднегръда има черно петно, а на надкрилията – черна напречна препаска през средата и два чифта петна – едно в основата и едно на върха на елитрите. Антените са 11-членести, като членчета 3–8 имат на върха снопче от черни четинки. Полов диморфизъм: антените на мъжките са 1,5–2,0 пъти по-дълги от дължината на тялото, при женските те едва надминават дължината на елитрите. Обитава стари широколистни гори. Развива се предимно по бук, но също по Carpinus, Fraxinus, Ulmus, Acer, Alnus, Castanea, Crataegus, Juglands, Larix, Querqus, Salix и Tilia. Предпочита места с просвети, огрени от слънцето. Ларвите са ксилофаги, живеят в гниещата дървесина на стари живи или мъртви дървета и се хранят с нея. Възрастното лети през юли–август. Активно е през деня, като през слънчевите часове на деня се наблюдава върху кората на дървета. Яйцата се отлагат в цепнатините на кората. Цикълът на развитие е 3–4 години. Няма близки видове.

Заплахи: Унищожаване на горите във фаза на старост, на острови на старостта. Извършване на сеч на биотопни дървета и маркиране на бъдещи такива. Изкореняване на пънове. Пожари. Използване на инсектициди.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, маркиране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост, и то само биологични и видовоспецифични).

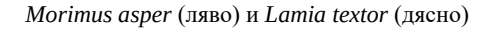
Препоръки и указания за мониторинг: Мониторингът се извършва по трансектен метод, като се проверяват подходящите микроместообитания, в същото време се отчитатлетящите и пълзящи екземпляри. Подходящите микроместообитания са големи стоящи отмиращи или мъртви дървета, отсечени или паднали дървета. Отчитането на екземплярите се осъществява като се огледат добре и внимателно микрохабитатите. Отчита се броят на индивидите в рамките на един трансект.

5. Голям буков сечко *Morimus asper funereus* (Mulsant), Сем. Cerambycidae (Сечковци)

Morimus asper – мъжки

Morimus asper (ляво) и *Lamia textor* (дясно)

Снимки: © Ростислав Бекчиев

Природозащитен статус: България: ЗБР –ЗБР – II, Международен: HD – II; IUCN Red List of Threatened Species – VU; CORINE

Разпространение: Широко разпространен вид в цялата страна, от 0 до 2000 m.

Описание на вида: Възрастните бръмбари могат да достигнат до 4 cm, но има и по-дребни екземпляри. Надкрилията им са покрити плътно със сиви власинки, които придават сивия им цвят, както и с черни власинки, които образуват черни кръгли петна. Антените на мъжките са добре развити и надвишават дължината на тялото. При женските антените не достигат до върха на надкрилията. Бръмбарите са безкрили и не могат да летят, което обуславя слабите им разселителни възможности. Обитава широколистни, смесени гори и иглолистни гори. Развиват се в гниеща, влажна дървесина (стволове, трупи, дънери, пънове, кори от дървета), лежаща на земната повърхност, най-често на дъб, бук, топола, кестен, ела. Възрастните бръмбари се срещат през април–септември, купчини от отсечени трупи. Женските снасят яйцата си в мъртва дървесина с кора, с предпочитание към по-големи дънери или трупи. Ларвите се развиват под кората, където се хранят със сърцевината на дървесината. Пиковете в числеността на големия буков сечко през първата половина на май и втората половина на юни предполагат развитие на 2 поколения през годината. Бръмбарите са активни привечер и през ранните часове на нощта (меж-ду 20 ч. вечер и 3 ч. сутрин), но много често могат да се наблюдават и през деня, на сенчести и относително хладни места. Цикълът на развитие е 2–3 годишен. Показва много широка способност за адаптация към различни надморски височини, типове гора и климатични условия.

Заплахи: Унищожаване на горите във фаза на старост, на острови на старостта. Извършване на сеч на биотопни дървета и маркиране на бъдещи такива. Изкореняване на пънове. Пожари. Използване на инсектициди.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Идентификация и запазване на гори във фаза на старост, на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на био-топни дървета, маркиране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост, и то само биологични и видо-воспецифични).

Препоръки и указания за мониторинг: Мониторингът се извършва по трансектен метод, като се проверяват подходящите микроместообитания, в същото време се отчитат и пълзящите екземпляри. Подходящите микро-местообитания са големи стоящи отмиращи или мъртви дървета, отсечени или паднали дървета. Отчитането на екземплярите се осъществява като се огледат добре и внимателно микрохабитатите. Отчита се броят на индивидите в рамките на един трансект.

Голям сечко (*Cerambyx cerdo*)

Сем. Cerambycidae (Сечковци)

Сем. Cerambycidae (Сечковци). Широко разпространен вид в цялата страна, но основно в Източна и Южна България. Обитава стари широколистни гори. Развива се предимно по дъбове, по-рядко се среща по кестен, бреза и други широколистни дървета. Ларвите живеят в гниеща дървесина на стари или мъртви дървета и се хранят с нея. Среща се в дъбовите гори на територията на цялото стопанство.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, маркиране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост, и то само биологични и видовоспецифични).

ПЕПЕРУДИ

1. Глогова торбогнездница *Eriogaster catax* (Linnaeus, 1758), Сем. Lasiocampidae (Копринопреди)

Eriogaster catax, мъжки горе и дясно, женски долу ляво

Природозащитен статус: България: ЗБР – 2 и 3, Международен: HD – II и IV; Бернска конвенция II; IUCN – DD

Разпространение: Цяла България. Среща се из цялата страна от 0 до 1000 m н.в.

Описание на вида: Сравнително едра нощна пеперуда (32– 46 mm

с разперени криле) с масивно мъхесто тяло. Предните криле са жълтеникаво-охрени с по-светла към тялото и по-тъмна към края на крилете част, като двете части са отделени една от друга с по-светла ивичка. В средата на предното крило има голяма кръгла бяла точка с тъмен кант. Задните криле са едноцветни, жълтеникаво-охрени. Антените и при двата пола са двойно гребе-нести, като при женските ламелите са значително по-къси. Лети нощем през септември–октомври и се привлича от светлинни източници. Ларвите се хранят с дива круша (Pyrus), трънка (*Prunus spinosa*), глог(Crataegus), дъб (Quercus), топола (Populus). Гъсениците са мъхесто-космати, тъмни, с тънка начупена бяла странична ивица и голямо светло гръбно петно на всеки сегмент. Яйцата са покрити с фини косъмчета, които женската отделя при яйцеполагането. Ларвите живеят групово в паяжинно гнездо от началото на април до края на май. Какавидират в почвата в яйцевиден симетричен пашкул. Зимуват яйцата.

Заплахи: Прочистването от храсти на пасища и тревисти местообитания, както и опожарявания. Опазване на храстовата растителност и подлеса. Пожари. Подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове. Използване на инсектициди.

Препоръки и указания за стопанисване: Лимитиращ фактор е прочистването от храсти на пасища и тревисти местообитания, както и опожарявания. Опазване на храстовата растителност и подлеса. Забрана за подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове; изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари; забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост, и то само биологични и видовоспецифични).

Препоръки и указания за мониторинг: Уловът на възрастни екземпляри се осъществява със светлинни ловилки нощем. Използват се силни живачни лампи и лампи със специален спектър на светлинни ловилки тип „палатка“, захранвани от генератор с 220V електричество. Ловилките се поставят на 200–250 m една от друга, за да покриват по-голяма площ и да не се конкурират. Желателно е да са на места с различна експозиция. Ловилките се проверяват периодично през цялата нощ и за последно рано сутрин. Ловилките и лампите се слагат по топли припечни поляни с единични дървета или в покрайнините на просветни дъбови гори с хранителните растения – дива круша, трънка, глог, топола през септември–октомври. Проверката на ловилките става рано сутрин преди изгрев. Отчита се броят индивиди. През април и май се провежда мониторинг по трансект от 1 km за ре-гистрация на гнездата на ларвите.

2. Розово нощно пауново око *Perisomena caecigena* (Kupido, 1825), Сем. Saturniidae (Нощни паунови очи)

Perisomena caecigena горе вляво, вдясно женска

Природозащитен статус: България: ЗБР – 3, Международен: CORINE новопредложен

Разпространение: Цяла България. Среща се из цялата страна от 0 до 1200 m н.в.

Описание на вида: Сравнително едра нощна пеперуда (60– 82 mm с разперени криле), лесна за разпознаване. Основният цвят на крилете и при двата пола е от жълт до розов, като женските са с по-интензивно розово оцветяване. И предните, и задните криле са с напречни тъмни зигзагообразни линии и с по едно подобно на око розово, тъмна сърцевина, овално петно в средата на крилото. Антените при мъжките са силно перести, а при женските са гребенести. В България *Perisomena caecigena* се среща най-често в покрайнините на просветни дъбови гори, предимно в южната част на страната. Лети нощем при топло време през септември–ноември и се привлича от светлинни източници. У нас е от малочислен до масов вид в Източните Родопи, известен е от сравнително много находища, разпръснати из цялата страна до около 1200 m н.в. Ларвите се хранят с различни видове дъб (Quercus), топола (Poulus), ясен (Fraxinus), круша (Pyrus) и др. Гъсе-

ниците са зелени, фино окосмени с жълти брадавици на всеки сегмент. Ларвите се срещат от началото на март до края на юни. Какавидират в рехав белезникав пашкул. Зи-муват яйцата.

Заплахи: Почистване от храсти на пасища и тревисти местообитания. Извършване на голи сечи, опожаряване и използване на пестициди. Подмяна на широколистните насаждения с иглолистни и несвойствени видове. Използване на инсектициди.

Мерки и препоръки за опазване и за стопанисване на гората: Лимитиращ фактор са прочистването от храсти на пасища и тревисти местообитания, голите сечи, опожаряванията и използването на пестициди в горското стопанство. Забрана за подмяна на широколистни насаждения иглолистни и несвойствени видове; изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари; забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост, и то само биологични и видовоспецифични).

Препоръки и указания за мониторинг: Уловът на възрастни екземпляри се осъществява със светлинни ловилки нощем. Използват се силни живачни лампи и лампи със специален спектър на светлинни ловилки тип „палатка“, захранвани от генератор с 220V електричество. Ловилките и лампите се слагат по топли припечни поляни с единични дървета или в покрайнините на просветни дъбови гори с хранителните растения – дива круша, трънка, глог, топола през септември–октомври. Проверката на ловилките става рано сутрин преди изгрев. Отчита се броят индивиди.

Dioszeghyana schmidtii Торбогнездница

Сем. Noctuidae (Нощенки)

Сравнително дребна нощна пеперуда (24–30 mm с разперени криле). Среща се почти във всички части на страната, с изключение на Югозападна България, Западните Родопи и Добруджа. В планините се среща до към 900 m н.в. В ДГС се среща в покрайнините на просветни дъбови гори с *Acer tataricum* и *Acer campestre*.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Лимитиращ фактор са промяната в характера на основния хабитат на вида; редуцирането или унищожаване на микрохабитатите на вида; пожарите; замърсяването с битови, строителни и други отпадъци; използването на пестициди в горското стопанство; голите сечи, светлинното замърсяване. Опазване на храстовата растителност и подлеса; забрана за подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове; изготвяне на планове за противопожарна защита; забрана за използване на инсектициди.

Четириточкова меча пеперуда (*Euplagia quadripunctaria*)

Едра и лесна за разпознаване красива нощна пеперуда (50–62 mm с разперени криле). Среща се в цялата страна, в планините до към 1900 m н.в. Пеперудата лети и се храни предимно денем през юли и август на сенчести места край храсталаци и в покрайнините на горите. Среща се на територията на цялото стопанство.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Лимитиращ фактор са промяната в характера на основния хабитат на вида; редуцирането или унищожаване на микрохабитатите на вида; пожарите; замърсяването с битови, строителни и други отпадъци; използването на пестициди в горското стопанство; голите сечи, светлинното замърсяване. Опазване на храстовата растителност и подлеса; забрана за подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове; изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари; забрана за отводнявания и промяна на хидрологичния режим; забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост, и то само биологични и видовоспецифични).

ЗЕМНОВОДНИ И ВЛЕЧУГИ

1. Пъстър смок *Elaphe sauromates*

Природозащитен статус: В България: Червена книга – застрашен (EN); ЗБР –

Приложения II и III, Международен: Бернска конвенция – Приложение II; HD – Приложения II и IV

Разпространение в България: Тракийска низина и на изток до Айтоска планина, Източни Родопи, Сакар, Дервентски възвишения, Странджа, Дунавската равнина, Добруджа, Камчийска и Еминска планина.

Снимка: © Георги Попгеоргиев

Описание: Пъстрият смок има най-дебелото тяло в сравнение с останалите смокове, срещащи се в България. Максималната дължина, която достига, е 1,70 m. При възрастните гърбът е светложълт, понякога с леко оранжев оттенък. На всяка от люспите по гърба има по едно голямо напречно тъмно (почти черно) петно. Петната по гърба силно контрастират на светложълтата основа и му придават ясно изразен петнист вид. От горната страна на главата имат V-образно тъмно петно, а под него, от окото до задния ъгъл на устата, има по една тъмна ивица от двете страни. Коремът е със същия жълтеникав цвят като основния на гърба – обикновено е без петна, по-рядко с малки петънца. Окраската при младите е почти същата като при възрастните. При тях гърбът е сиво-жълтеникав с големи напречни тъмни петна и през първата си година не могат да бъдат различени от тези на ивичестия смок.

Жизнена дейност: Видът не е отровен. При безпокойство може да ухапе, но е безопасен за човека! Дневно активен вид. Убива жертвата, като се увива около нея и я задуша-ва. Храната му се състои предимно от птици, яйца, гризачи, земеровки, малките на зайци и други не много едри бозайници, по-рядко гущери. Често се катери по дървета, навлизайки в гнезда и хралупи , но ловува и на земята, като влиза в дупки на гризачи под земята. Размножителният период е през месец май, като женската снася между 4 и 15 яйца през края на юни или началото на юли. Малките се излюпват към края на август и са с дължина на тялото около 20 cm. Половата зрялост настъпва на третата или четвъртата година.

Местообитания: Обитава открити пространства, покрити с тревна растителност, пасища, захрастени участъци, раз-редени широколистни гори, понякога и влажни места покрай реки, блата и водоеми. Благоприятстващо обстоятелство за навлизането му в горите е наличието на храсти в граничните зони между горите и откритите участъци.

Заплахи: Събиране, местене или убиване на индивидите от вида. Разораване на опожарени територии. Почистване на храстите в екотонните зони.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората

Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. След горски пожари да не се разорава опожарената територия. Да се оставят подотдели с подлес в периферията на горските масиви. Екотонните зони (между гората и откритите пространства) да не се почистват от храсти.

2. Обикновена блатна костенурка, *Emys orbicularis*

Природозащитен статус В България: ЗБР – Приложения II и III

Международен: IUCN – NT; Бернска конвенция – При-ложение II; HD – Приложения II и IV

Разпространение в България: В реките и стоящите водоеми на територията на цяла България до 1200 m н.в.

Снимка: © Георги Попгеоргиев

Описание: Корубата (черупката) достига 23 cm дължина, най-често 15–20 cm. Горната част на черупката е маслиненокафява до черна на цвят, с жълтеникави точки или чертички, но с възрастта напетняването постепенно се губи и най-едрите екземпляри обикновено са без петна. Долната част на черупката е жълтеникава, с черни петна (по-рядко може да има и кафеникав цвят). Кожата също е маслиненокафява до черна, с характерните жълтеникави точици и ивици. Женските са по-едри от мъжките имат по-малка и тънка опашка. Обикновената блатна костенурка може да бъде объркана с южната блатна костенурка (от която се отличава по наличието на опетняване на гърба на черупката и липсата на ясно изразени жълто-бели ивици по врата) и червенобузата костенурка (която е лесно различима с характерното за нея оранжево-червено петно зад очите, поради което я наричат още „червеноуха костенурка“).

Жизнена дейност: Дневен вид, но понякога е активен и привечер, особено при пълнолуние. Силно привързан към вода-та, но понякога във влажни територии се отдалечава и на големи разстояния от нея. Обича да се припича на слънце на брега, върху камъни, подаващи се над водата, или пад-нали във водоема дървета и клони. При опасност веднага се гмурка. Храни се с ракообразни, червеи, насекоми, малки жаби, попови лъжички, малки рибки и др. В края на пролетта женските снасят от 3 до 18 яйца (най-често 5–10) с размери 18 на 20 mm. За разлика от яйцата на птиците, при костенурките те са с кожеста обвивка. Снасяне-то е веднъж или два пъти на размножителен сезон, като яйцата се заравят в плитки гнездови камери на брега. В зависимост от температурата се излюпват след 65 до 100 дни. Новоизлюпените костенурки са с дължина около 25 и нарастват бързо. Достигат полова зрялост при дължина на черупката над 12 cm (6–12 години при мъжките, 14–18 години при женските). Зимува на дъното на водоема, по-рядко на сушата – обикновено в случаите, когато водоемът пресъхне през есента. Продължителността на живота в природата достига до около 40 години.

Местообитания: Блата, мочури, средните и долните течения на реките , напоителни и отводнителни канали, разли-ви, езера, язовири и други. Среща се дори в полусолени водоеми покрай морския бряг. Предпочита обрасли с водна растителност места, като

особено висока е числеността в рибарници и микроязовири, обрасли с папур, тръстика и дзука.

Заплахи: Събиране, местене или убиване на индивидите от вида. Извършване на сеч в горите около водните басейни, където е регистриран вида. Пресушаване на водните тела, където е установен вида. Премахване на гниещи дървета около водните басейни, където е установен вида.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. Да не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 50 m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използвани от вида. Да не се премахват падналите гниещи дървета в радиус от най-малко 50 m около водните басейни, където е регистриран видът.

3. Южна блатна костенурка, *Mauremys rivulata.*

Природозащитен статус: В България: Червена книга – уязвим (VU); ЗБР – Приложения II и III, Международен: Бернска конвенция – Приложение II; HD – Приложения II и IV

Разпространение в България: Среща се само в най-южните части на България, до 250 m н.в. Може да бъде открита в долните течения на реките Струма, Бяла река, Луда река, Арда, Марица, както и в техни притоци или по-малки реки на територията на Ивайловградско, Свиленградско, Сакар, Дервентските възвишения и в Странджа, южно от Ропотамо.

Снимка: © Георги Попгеоргиев

Описание: Корубата (черупката) е по-удължена в сравнение с тази на обикновената блатна костенурка и достига до 28 cm дължина, най-често около 15–20 cm. Горната част на черупката е кафеникаво-зеленикава , по-рядко чернееща, без светли петна. Долната част на черупката е черна, често с жълти петна. Пластронът и карапаксът са свързани неподвижно. Шията е тъмна, с няколко тънки непрекъснати жълто-бели ивици. Подобни ивици има и по краката. Женските са по-едри от мъжките и имат по-малка и тънка опашка от тях. Южната блатна костенурка може да бъде объркана с обикновената блатна костенурка (от която се отличава по липсата на опетняване на гърба на черупката и наличието на ясно изразени жълто-бели ивици по врата и крайниците) и червенобузата костенурка (която е лесно различима с характерното за нея оранжево-червено петно зад очите).

Жизнена дейност: Дневен вид, но понякога е активен и при-вечер, особено при пълнолуние . Обича да се припича на слънце на брега, върху камъни, подаващи се над

водата, или паднали във водоема дървета и клони. При опасност веднага се гмурка. Храни се основно с животинска храна (водни безгръбначни животни, попови лъжички

и риба), но яде и растителна храна (водорасли, водни растения, бобови, опадали плодове и др.). През юни женските снасят веднъж или на два пъти по 4–10 яйца с размери 35 до 45 mm. За разлика от яйцата на птиците, при костенурките те са с кожеста обвивка. Снасянето е веднъж или два пъти на размножителен сезон, като яйцата се заравят в плитки гнездови камери на брега. В зависимост от температурата се излюпват след 70 до 100 дни. Половата зрялост настъпва при дължина черупка-та над 13 cm. Зимува на дъното на водоема, по-рядко на сушата – обикновено в случаите, когато водоемът пресъхне през есента.

Местообитания: Бавнотечащи реки, вирове, речни разливи, блата, мочури, напоителни и отводнителни канали, микроязовири, рибарници, изкопи в кариери за пясък и полусолени устия на реки покрай морския бряг. Почти навсякъде се среща заедно с обикновената блатна костенурка.

Заплахи: Събиране, местене или убиване на индивидите от вида. Извършване на сеч в горите около водните басейни, където е регистриран вида. Пресушаване на водните тела, където е установен вида. Премахване на гниещи дървета около водните басейни, където е установен вида.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. Не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 50 m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използвани от вида. Да не се премахват падналите гниещи дървета в радиус от най-малко 50 m около водните басейни, където е регистриран видът.

4. Шипоопашата костенурка *Testudo hermanni*

Снимка: © Георги Попгеоргиев

Природозащитен статус: В България: Червена книга – застрашен (EN); ЗБР – Приложения II и III

Международен: IUCN – NT; CITES – Приложение II; Бернска конвенция – Приложение II; НВ – Приложения II и IV

Разпространение в България: Видът се среща в цялата страна, с изключение на високите планини, като Рила, Пирин, Западни Родопи, високите части на Стара планина и Витоша (с изключение на една изолирана популация при Долна Диканя). Като цяло, в Северна България се среща сравнително рядко в сравнение с южната част на страната. С най-висока численост са популациите в Източни Родопи, Странджа, Сакар и Петричко-

Сандънската котловина. Горната граница на разпространение на вида е до около 1450 m н.в.

Описание: Черупката (коруба) достига 36 cm, но най-често е 15–25 cm. Има три основни белега, които разграничават двата вида сухоземни костенурки, срещащи се в България. 1. При шипоопашатата костенурка опашката завършва с рогов шип (при шипобедрената опашката няма шип, а има по един шип на всяко от бедрата на задните крака). 2. Задният край на черупката над опашката има две щитчета (за разлика от шипобедрената костенурка, при която то е само едно) – това обаче не се смята за сигурен диагностичен белег. 3. Редицата от 5-те централни щитчета от главата към опашката на горната част на черупката имат характерна форма. При шипоопашатата костенурка те са дълги и тесни спрямо последното щитче (особено третото). При шипобедрената костенурка всяко едно щитче от този ред е по-широко, отколкото дълго. Женските костенурки са по-едри от мъжките и черупка-та от долната страна е плоска, докато при мъжките има лека вдлъбнатина, която помага на мъжкия да се задържи върху женската при копулация. Тъй като и двата вида сухоземни костенурки, срещащи се в България, са включени в приоритетните за опазване видове в сертифицираните гори, за нуждите на горските стопанства е достатъчно дори само констатиране на представител от групата, без точното му определяне до вид.

Жизнена дейност: Дневно активен вид. През най-горещите месеци пладнува скрит на сянка в гората или под някой храст, докато през пролетта и есента е активен почти целодневно. Предимно растителноядeн вид, но яде също окапали плодове, а понякога с растителната храна поглъща и дребни безгръбначни животни. Размножителният период е през април–май, а понякога се наблюдава през късното лято. От май до юли женските снасят на 2–3 пъти по 4–5 бели яйца, които заравят в дупки, изкопани на сухи припечени места. Яйцата са леко продълговати, с размери 36–38 mm на 28–32 mm. Малките се излюпват след 100 до 120 дни. Костенурките през зимата не са активни. Есента се заравят в пръстта на дълбочина от 30 до 90 cm на сухи , обикновено южни склонове. През началото на април се разравят и отново излизат на повърхността.

Местообитания: Места с хълмист релеф, обраснал с храсти ниски разредени гори. Най-висока е плътността на популациите в районите с храсти и разредени гори в ниско-планинския пояс в Южна България. Този вид е по-тясно свързан с гората, за разлика от шипобедрената сухоземна костенурка.

Заплахи: Събиране, местене или убиване на индивидите от вида. Пожари и разораване на опожарените територии. Почистване на храстите в екотонните зони.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората:Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. След горски пожари да не се разорава опожарената територия. По възможност да се оставят подотдели с подлес периферията на горските масиви. Екотонните (зони между гората и откритите пространства) зони да не се почистват от храсти.

5. Шипобедрена костенурка *Testudo graeca*

Снимка: © Георги Попгеоргиев

Природозащитен статус: В България: Червена книга – застрашен (EN); ЗБР – Приложения II и III, Международен: IUCN – VU; CITES – Приложение II; Бернска конвенция – Приложение II; HD – Приложения II и IV

Разпространение в България: Видът се среща в цялата страна, изключение на високите планини, като Рила, Пирин, Витоша, Западни Родопи, Стара планина, на северо-

пад от линията гр. Никопол – с. Главаци (Врачанско) и Кюстендилско. Като цяло, в Северна България се среща сравнително рядко в сравнение с южната част на страната. С най-висока численост са популациите в Източни Родопи, Странджа, Сакар, по долината на река Струма до гр. Земен. Горната граница на разпространение на вида е около 1300 m н.в.

Описание: Черупката достига до 39 cm, но най-често е 18– 25 cm. Има три основни белега, които разграничават двата вида сухоземни костенурки в България. 1. При шипобедрената костенурка опашката няма шип, а има по един на всяко от бедрата на задните крака (докато при шипоопашатата на задната част на бедрата няма шипове, а има на опашката). 2. Задният край на черупката над опашката има едно щитче (за разлика от шипоопашатата костенурка, при която са две) – това обаче не се смята за сигурен диагностичен белег. 3. Редицата от 5-те централни щитчета от главата към опашката на горната част на черупката имат характерна форма. При шипобедрената костенурка всяко едно щитче от този ред е по-широко, от-колкото дълго. При шипоопашатата костенурка те са дълги и тесни спрямо последното щитче (особено третото). Женските костенурки са по-едри от мъжките и черупката от долната страна е плоска, докато при мъжките има лека вдлъбнатина, която помага на мъжкия да се задържи върху женската при копулация. Тъй като и двата вида сухо-земни костенурки, срещащи се в България, са включени в приоритетните за опазване видове в сертифицираните гори, за нуждите на горските стопанства е достатъчно дори само констатиране на представител от групата, без точното му определяне до вид.

Жизнена дейност Дневен вид. През най-горещите месеци пладнува, скрит на сянка в гората, под някой храст, или мигрира в крайречни и горски долове, докато през пролетта и есента е активен почти целодневно. Извършва по-далечни миграции в сравнение с шипоопашатата костенурка. Предимно растителноядeн вид, но яде също и окапали плодове, а понякога с растителната храна поглъща и дребни безгръбначни животни. Размножителният период е през април–май, а понякога се наблюдава през късното лято. От май до юли женските снасят на 1–4 пъти по 3–7 бели яйца, които заравят в дупки, изкопани на сухи припечни места. За разлика от шипоопашатата костенурка, яйцата са почти кръгли, с размери 34–37 mm на 29–33 mm. Малките се излюпват след 70 до 120 дни. Полова зрялост настъпва след осмата година при мъжките и след десетата при женските. Костенурки-те не са активни през зимата. Есента се

заравят в пръстта на дълбочина от 30 до 90 cm на сухи, обикновено южни склонове. През началото на април се разравят и отново излизат на повърхността.

Местообитания: Открити тревни места с хълмист релеф, обраснал с храсти и ниски разредени гори. Най-висока е плътността на популациите в крайните райони на широколистните гори, в разредените дъбови гори и тревисти места с рядка храстова растителност. Среща се и по крайбрежни пясъчни дюни в близост до широколистни гори.

Заплахи: Събиране, местене или убиване на индивидите от вида. Пожари и разораване на опожарените територии. Почистване на храстите в екотонните зони.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. След горски пожари да не се разорава опожарената тери-тория. По възможност да се оставят подотдели с подлес в периферията на горските масиви. Екотонните (зони между гората и откритите пространства) зони да не се почистват от храсти.

6. Южен гребенест тритон *Triturus ivanbureschi*

Снимка: © Георги Попгеоргиев

Природозащитен статус: В България: ЗБР – Приложения II и III, Международен : IUCN – LC; Бернска конвенция – Приложение II; HD – Приложения II и IV

Разпространение в България: От групата на големите гребенести тритони това е най-често срещаният вид у нас. Среща се почти в цялата страна, с изключение на долините на долните течения на река Дунав. Горната граница на разпространение на вида е 1500 m н.в.

Описание: Дължината на тялото достига 19 cm. Женските са по-едри от мъжките. През водната фаза гърбът е сиво-кафеникав с тъмнозелени (до почти черни) петна. Коремът е жълт до тъмнооранжев, с едри или дребни тъмни петна. От северния и дунавския гребенест тритон се различава по цвета на гушата, която е жълто-оранжева , с дребни черни петна (за разлика от другите, при които е тъмна до черна, с бели петънца). Мъжките са с висок, силно назъбен гребен, обикновено ясно отделен от опашния плавник. Опашката отстрани е със синкаво-белезникава ивица (при женските съвсем бледа). Клоаката при мъжките тъмна, при женските – оранжева. Пръстите са без или със слабо

изразени плавателни ципи. През сухоземната фаза гърбът е почти черен (петната едва личат), поняко-га с тънка жълта линия. Южният, северният, дунавският и македонският гребенест тритон спадат към групата на големите гребенести тритони. Първоначално са смятани за един и същи вид, а по-късно са разделени като различни видове на база на някои генетични различия и не-значителни морфологични (външни) разлики. Поради това определянето им до вид от неспециалист може да бъде затруднено. Тъй като всички видове от групата на големите гребенести тритони, срещащи се в България, са включени в приоритетните за опазване видове в сертифицираните гори, за нуждите на горските стопанства е достатъчно дори само констатиране на представител от групата, без точното му определяне до вид.

Жизнена дейност: Активен е от края на март до началото на ноември. Размножителният период е през април–май, след което повечето тритони напускат водата. Оплодените яйца се залепват по подводните растения поединично се излюпват след около две седмици. Ларвите наподобяват възрастните тритони, но имат външни хриле от двете страни на главата. Метаморфозата настъпва след около три месеца, като хрилете изчезват, след което младите тритони напускат водата. Има случаи, в които мета-морфозата завършва на втората година и тогава ларвите остават да зимуват във водата. Храната се състои основно от безгръбначни, като червеи, охлюви, дребни рачета, насекоми, ларви и др. Прекарва зимата на сушата във вцепенено състояние, скрит под паднали листа, под камъни или в дупки, като често се събират голям брой тритони на едно и също място. Местата на зимуване обикновено са отдалечени до около 100 m от водоема.

Местообитания: Предпочита плитките и обраснали с водна растителност стоящи водоеми. Среща се в бавните течения на реки , разливи, напоителни и отводнителни канали, езера, блата и други застояли водоеми и техните околности.

Заплахи: Нараняване и убиване на индивидите от вида. Извършване на сеч около водните басейни, където е регистрирано присъствието на вида и пресушаване на водните тела, използвани от вида.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Да се опазват от нараняване и убиване индивидите на вида. Да не се водят сечи в горите в радиус от най - малко 50 m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използвани от вида.

7. Червенокоремна бумка *Bombina bombina*

Природозащитен статус: В България: ЗБР – Приложения II и III, Международен : IUCN – LC; Бернска конвенция – Прило-жение II; HD – Приложения II и IV

Разпространение в България: Среща се в стоящите водоеми и долните течения на притоците на река Дунав, както и в реките Марица, Тунджа и техните притоци. Може да бъде открита също и южно от гр. Варна, както и в отделни находища в Странджа и по

Южното Черноморие. Обитава предимно ниските части на страната с горна граница на разпространение до ок. 250 m н.в.

Описание: Малка жаба, достигаща на дължина 5 cm. Кожа-та на гърба е покрита с множество брадавички, всяка от които с една или няколко черни точки на върха. Главата е малка и заоблена. Очите са изпъкнали, а зеницата е със сърцевидна форма. Гърбът е кафяв до сиво-кафеникав, понякога с масленозелени нюанси до почти черен цвят. За разлика от жълтокоремната бумка, коремът е черен, с множеството бели кръгли петънца и по-големи жълто-оранжеви до яркочервени петна с неправилна форма. При улавяне често заема отбранителна поза, като извива гърба и крайниците дъгообразно нагоре, за да покаже коремната си страна. По този начин става видима ярката предупредителна коремна окраска.

Жизнена дейност: През деня често застава неподвижно на повърхността на водата с изпънати назад и широко раз-творени задни крака, като подава главата си над повърхността, а тялото остава с лек наклон към дъното на водоема. Щом бъде подплашена, бързо отплува към дъното, където се скрива сред водораслите или се заравя в тинята. Активна е предимно през светлите часове на денонощието, през брачния период и през голяма част от нощта. Силно привързана е към водата, затова се храни предимно с водни организми, като в менюто и влизат ларви на комари, малки червеи, охлюви, бръмбарчета, насекоми и др. Размножителният период е от края на април до май. Женската снася от 80 до 300 яйца. Те се прикрепят към водни растения или към камъчета и други повърхности най-често поединично или на малки групи (до 20–30 броя). Подвижността на малките жабки е голяма, което подпомага бързото разселване на вида. Зимува на сушата между камъни или под падналите листа.

Местообитания: Предпочита по-бистри води в сравнение с жълтокоремната бумка, но може да бъде открита и в замътнена вода. Обитава реки, езера, язовири, блата и канали, локви, наводнени коловози по черни пътища, временни изкопи и други временно образуващи се водни площи.

Заплахи: Нараняване и убиване на индивидите от вида. Извършване на сеч около водните басейни, в които е регистриран вида. Пресушаване на водните тела, използвани от вида.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Да се опазват от нараняване и убиване индивидите на вида. Да не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 50 m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използвани от вида.

8. Жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*)

Широко разпространен вид за Централна и Западна България, в районите с надморска височина между 500 и 2000 m. Най-често се среща в мътна вода, но може да бъде открита и в бързотечащи потоци. Обитава реки, езера, язовири, блата, канали и дори наводнени коловози по черни пътища. Среща се на територията на цялото стопанство.

Заплахи: Нараняване и убиване на индивидите от вида. Извършване на сеч около водните басейни, в които е регистриран вида. Пресушаване на водните тела, използвани от вида.

Мерки и препоръки за стопанисване на гората: Да се опазват от нараняване и убиване индивидите на вида. Да не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 50 m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използвани от вида.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 1.2

1. Необходимо е извършването на периодични консултации със специалисти за установяване на потенциалното присъствие на малко познати, но застрашени, изчезващи или ендемични видове на територията на горскостопанската единица.

2. За всеки вид с висока консервационна стойност (ВКС) да се определи ключовата информация. Тя трябва да включва: сегашно състояние (популация и разпространение) в страната и в локален контекст (в някои случаи, видове с по-ниско консервационно значение може да са важни в локален контекст); основни тенденции и заплахи; въздействия на стопанисването. Информацията трябва да се отнася за конкретната ГВКС, но трябва да се съобразява и с другите места в района, където се среща вида.

3. В зоните, където е установен съответния вид, се извършват само мероприятията, предвидени в Националните планове за действие на вида (НПДВ), където са налични.

4. При липса на НПДВ за вида, заради който е определена конкретната ВКС, до утвърждаването на такъв се изготвя план за стопанисване на ГВКС, който се съобразява със специфичните изисквания на идентифицираните ВКС. **Планът за стопанисване се изготвя задължително с участие на експерт по съответния на конкретната ВКС вид.**

✓ Трябва да се изготвят специфични предложения за стопанисване за всяка територия носеща ВКС (с наличие на някой от индикаторните видове). Да се изготви дългосрочен план за стопанисване на всяка ГВКС, който се съобразява със специфичните изисквания на идентифицираните индикаторни видове с ВКС, основано на оценка и категоризиране на местообитанията. Възможностите за стопанисване включват, но не се ограничават до: мерки за възстановяване; активно стопанисване; строга защита. Например, може да се окаже удачно да се отбележат и вземат предвид при планирането и стопанисването i) Някои ключови защитени територии; (ii) Територии, които поддържат свързаността на ландшафтно ниво; (iii) Територии, които осигуряват запазването на определени свойства на местообитанията, например наличие на стояща мъртва дървесина и хралупести дървета или опазване на крайречни зони.

✓ В контекста на стопанисваната ГВКС могат да възникнат и други възможности.

Препоръчително е да се направи консултация със специалисти в процеса на инвентаризация и планиране на стопанисването на ГВКС.

✓ Предложенията за стопанисване трябва да се интегрират в по-широкия процес на планиране. Горските стопани трябва да са уверени, че мерките действително се прилагат, например чрез смяна на процедурите на действие и провеждане на обучение, което да осигури спазването на промените. Обучението да е насочено към персонала, който участва в горскостопанските мероприятия. Обучението трябва да запознава с ограниченията предизвикани от наличието на ВКС и мерките за опазване и повишаване на тези стойности.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 1.2

1. Трябва да се разработят индикатори и план за провеждане на мониторинг и те да се прилагат на практика.

Примери за ключови индикатори за мониторинг: –(i) Специфични популации на диви видове и тенденции на разпространението им в горското стопанство; (ii) Запазване на обхвата, качеството и свързаността на местообитанията; (iii) Проверка на планирането преди предприемането на действия; (iv) Други количествени данни, например получаване на информация за извършения отстрел.

2. Горският стопанин трябва да е запознат с промените в опазването на ВКС на ландшафтно и национално ниво.

3. Когато ВКС включва части от естествени екосистеми, които се намират в значително променен ландшафт, трябва да се провежда мониторинг на признаците, които помагат за запазване на тези ВКС в границите на ландшафта (например коридори и буферни зони).

ВКС 1.3 КРИТИЧНИ КОНЦЕНТРАЦИИ НА ВИДОВЕ

Целта на този елемент е да осигури запазването на гори с важни концентрации на видове, които използват дадената горска територия постоянно или само през определено време или в отделни фази от жизнения си цикъл. Тук се включват критични места за размножаване и миграции, миграционни маршрути и коридори (по отношение на географската ширина или надморската височина). В тази ВКС могат да бъдат използвани съществуващите системи за определяне на територии с високи концентрации на видове, например Орнитологично важни места, Ботаническо важни места, Херпетологично важни места и т.н.

Примери за важни временни концентрации:

- Концентрации на мигриращи птици
- Токовища на глухари
- Колонии от прилепи
- Миграции на риби до местата за хвърляне на хайвер
- Сватбовища на елени

Сватбовища на Благороден елен са установени в **36 броя отдели с обща площ – 2327,3 ха.**

ЗАПЛАХИ:

1. Нарушаване на спокойствието, прогонване и бракониерство.
2. Наличие на горско стопанскиа и туристическа дейност по време на сватбуването.
3. Намаляване на площа на местообитанията на видовете и техните популации в резултат на човешка намеса;

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ

Да се контролира строго бракониерството в района. За райони, където няма крайна необходимост, да не се прокарват нови горски пътища тъй като те улесняват бракониерството. Пътища, водещи до обиталищата на вида, които не се планира да се използват за нуждите на ДГС е препоръчително дори да бъдат блокирани с бариери или по друг начин. Да не се изгражда нова пътна, туристическа и спортна инфраструктура. Да не се допуска застрояване на ливадите и горските площи.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ

Провеждане на ежегодно преброяване на елените в района и определяне на половото съотношение на животните при възможност.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 1.3

1. Трябва обстойно да се опише конкретната ВКС. Например: "*в отдел Х има две бърлоги на мечки обитавани от х мечки* " или " в *скалите на подотдел Х се обитават от колония прилепи от видовете А и Б със средна численост С и Д*", или „*в отдел Х има водоем с приблизителни размери А по В метра и приблизителна дълбочина С метра",* или *„в каменни струпвания на подотдел Х са наблюдавани У екземпляра змии",* или *„в отдел/подотдел Х са наблюдавани Х броя сухоземни костенурки на малка територия"*. Подходящо е да се изготвят карти на териториалното разположение на съответното ВКС.

Да се определи основната ключова информация за всяка ВКС. Тя трябва да включва: значимост (глобална, местна и т.н.) на временното съсредоточаване (експертно мнение); сегашно състояние на важните видове, които формират съсредоточаването; основни тенденции и заплахи за запазването на гората или ключовите характеристики на местообитанието, което притежава ВКС; потенциални въздействия на стопанисването върху гората или качеството на местообитанието като ВКС.

2. В определените зони, се осигурява спокойствие, чрез непровеждането на горскостопански мероприятия в периодите, през които териториите са обект на ползване от видовете посочени в Приложение 2. През останалото време се извършват мероприятия за поддържане на определените зони в съответствие с изискванията на видовете, заради които е определена конкретната ВКС, съгласно НПУВ (национален план за управление на вида).

3. При липса на НПУВ за вида, заради който е определена конкретната ВКС, до утвърждаването на такъв се изготвя план за стопанисване на ГВКС, който се съобразява със специфичните изисквания на идентифицираните ВКС. Планът за стопанисване **се изготвя задължително с участие на експерт** по съответния на конкретната ВКС вид.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 1.3

1. Извършване на периодични наблюдения и анализ на състоянието на гората, чрез теренни наблюдения и разработване и прилагане на отделна програма за всяка ГВКС. За разработването и прилагането на такава програма може да се наложат консултации със съответните специалисти – експерти по конкретни групи животни или в областта на природозащитата като цяло. Консултации и информация могат да се получат и от съответните институции (поделенията на МОСВ и МЗХ).

2. Програмата за мониторинг трябва да бъде разработена със стандартни оперативни процедури, които да включват ясни индикатори, подходящи за целите на стопанисване. Тя може да се провежда веднъж или повече пъти годишно, ако е необходимо сезонно отчитане, т.е. ако в горскостопанската единица настъпват значими събития само през определени месеци.

3. Примери за ключови мониторингови дейности: (i) Конкретни тенденции на популациите на дивите животни; (ii) Резултати от проучването на качеството на местообитанията; (iii) Мнения на (анкети с) местните хора по отношение на промените в състоянието на видовете; (iv) Проверки на планирането преди предприемането на

действия; (v) Други количествени данни, например писмена информация за лова, предоставена от горските стражари.

4. Когато ВКС включва части от естествени екосистеми, които се намират в значително променен ландшафт, трябва да провежда мониторинг на признаците, които помагат за запазване на тези ВКС в границите на ландшафта (например коридори и буферни зони).

5. При извършване на мониторинга може да се окаже, че плановете за управление не отразяват реалното състояние на горите, заплахите и тенденциите. В такъв случай трябва **да се потърси съвет от специалисти**, които да определят дали има пропуски в плановете и дали досегашния модел на стопанисване е критичен за опазването на видовете представляващи ВКС. При установяване необходимост от промяна към по-строг режим на стопанисване, териториите с наличие на ВКС 1.3 могат да бъдат включени в План за действие за опазване на биоразнообразието в рамките на по-голям ландшафтен обект или могат да бъдат включени в защитени територии.

ВКС 2. ЕКОСИСТЕМИ И МОЗАЙКИ ОТ ЕКОСИСТЕМИ НА НИВО ЛАНДШАФТ. Непокътнати горски ландшафти, големи екосистеми на ниво ландшафт и мозайки от екосистеми с глобално, регионално или национално значение, в които съществуват жизнени популации на повечето естествено срещащи се видове в естествените им модели на разпространение и обилие.

Гори, които съдържат жизнеспособни популации на повечето или всички местни видове, трябва да имат голяма площ и да са сравнително неповлияни от човешка дейност и с ниско ниво на фрагментация (% незалесени територии). Целта на определяне на тази консервационна стойност е да бъдат включени типични ландшафти и тяхното биологично многообразие от съответния горско-растителен район.

ВКС 2 представляват значими горски територии, формиращи ландшафт от регионално и национално значение, в които всички естествено срещащи се видове съществуват при естествени условия на разпространение и обилие.

За територията на ТП ДГС „Хисар”, съгласно националното ръководство за определяне на ГВКС са установени **299** броя отдели, които попадат в обхвата на ВКС 2: **1 – 140; 143 – 145; 147 – 151; 163 – 228; 235; 237 – 274; 284 – 286; 315 – 319; 331 – 354; 368 – 379; 391; 392**;

ЗАПЛАХИ:

1. Намаляване на лесистостта в горските територии – държавна собственост.
2. Намаляване на процента на ГФС.
3. Премахване на мъртва и биотопна дървесина, в т.ч. дървета с хралупи, единични и групи със стари дървета.
4. Изкуствено залесяване на естествени открити пространства.
5. Антропогенна фрагментация на територията.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 2

1. Планираните лесовъдски и стопански мероприятия не трябва да водят до намаляване на лесистостта на територията.

2. Да се използват лесовъдски системи, които да поддържат видовото, възрастовото и структурното разнообразие в насажденията и на ниво ландшафт. Да се прилагат природосъобразни и разнообразни лесовъдски системи в съответствие с особеностите на конкретното насаждение.

3. Не по-малко от 5 % гори от основно представените горскодървесни видове на територията на горскостопански единици или части от тях, включени във ВКС 2, трябва да бъдат отделяни за превръщане в гори във фаза на старост (Old-growth forests).

4. Да се спазват екологични принципи и практики при планиране и извеждане на лесовъдските мероприятия. При провеждане на лесовъдски дейности да се поддържат определено количество мъртва дървесина в насаждението, дървета с хралупи, единични и групи стари дървета.

5. Да се дава приоритет на естественото възобновяване. Да се прилагат лесовъдски системи, които осигуряват естествено възобновяване.

6. Не се допуска смяна на коренния дървесен състав на насажденията освен в случаите когато: 1. След големи природни нарушения територията е оставена на естествената сукцесия. 2. Целта на стопанисването на насаждението е възстановяване на коренни видове.

7. При възстановителни дейности (залесяване) да се използват само местни видове и произходи. В определените по ВКС 2 територии да не се внасят чуждоземни дървесни видове и произходи с изключение на дендрариумите и географските култури, както и животински видове извън естественият им ареал на разпространение, с изключение на ДГС.

8. Да не се допуска изкуствено залесяване на естествени открити пространства в горските масиви, с изключение на мероприятия за контрол на ерозионни процеси.

9. Да не се допускат дейности (в това число и лесовъдски), които да увеличават антропогенната фрагментираност на територията, независисмо дали съществуващата фрагментация е под определения граничен процент. При планирането на пътища и инфраструктура, трябва максимално да се запази целостта на ландшафта. Необходимо е да се осигурят подходящи елементи, намаляващи влиянието на фрагментираността на територията, които да подпомагат движението на живите организми – например да се предвиждат коридори за придвижване, връзки и зони на спокойствие на животните и т.н.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 2

1. При провеждане на мониторинга се следят и количествените показатели на трите критерия – естественост, фрагментираност и размер на територията.

2. Мониторингът се извършва всяка година по документи. Да се използват действащите горскостопански планове, планове за управление, териториално устройствени планове, процедури, свързани с промяна на предназначението на земи и гори от горския фонд, и т.н.

3. Да се осъществява контрол върху изпълнение на дърводобивните дейности.

4. На всеки 5 години да се прави ревизия на теренни обекти, в които са проведени дейности, влияещи директно или индиректно върху някой от критериите. Да се провеждат консултации със заинтересованите групи, обществеността и съответните власти, за да се осигури информираността на всяка от страните за дейностите на другата страна и работа за смекчаване на потенциалните бъдещи заплахи, като незаконна сеч, разработване на мини и кариери, неустойчиво земеделие и др.

5. Да се извършва мониторинг на въздействието на външни заплахи от антропогенен характер, например пожари, както и мониторинг на условията за възникване на екстремни събития, например нападения на вредители и др. и прилагане на превантивни мерки, когато е възможно.

ВКС 3. ЕКОСИСТЕМИ И МЕСТООБИТАНИЯ. Редки, защитени или застрашени от изчезване екосистеми, местообитания или рефугии.

ГВКС представляват всички ГТ, включени в списъка на *Приложение 4* към Националното ръководство. За ВКС се считат и гори, притежаващи характеристики, отличаващи ги като гори във фаза на старост (Old growth forests), които със своята възрастова структура и степен на естественост представляват местообитание на комплекс от видове от специфични екологични и таксономични групи.

Съгласно списъка към *Приложение 4* на Националното ръководство за определяне на ГВКС, за територията на ТП ДГС „Хисар" са идентифицирани 7 типа редки, застрашени или изчезващи екосистеми. Границите на отделните гори, представляващи ВКС 3, не са отбелязани на терена тъй като в повечето случаи съвпадат с границите на насаждението.

G1.2116 Dacio Moesian ash alder woods

Смесени крайречни галерийни съобщества с основен едификатор черна елша (*Alnus glutinosa*). На места едификатори и съедификатори са бялата елша (*Alnus incana*), източният чинар (*Platanus orientalis*) и обикновеният ясен (*Fraxinus excelsior*). Участват още различни видове върби, най често трошлива върба (*Salix fragilis*) и бяла върба (*S. alba*).

Този тип гори са включени в ЗБР и в Червена книга на Р. България том. 3 Природни местообитания с категория "уязвимо местообитание" (Бисерков и др. /ред./ 2011).

В района на ТП ДГС „Хисар" местообитанието е установено в отдели: **228 ц**, **389 л**, **389 с**.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ

Това са съобщества които имат изключително важна защитна и противоерозионна роля и естетическа стойност. Поради факта, че са гранични екосистеми, те оказват благотворно влияние върху водните екосистеми посредством регулация на температурния режим и създаване на нови местообитания.

През последните десетилетия тези гори са обект на засилено негативно антропогенно влияние в резултат на изискванията за почистване на речните корита, които на много места се изпълняват не с оглед осигуряване на нормален воден отток на реките, а с явно комерсиална цел. Това на практика води до унищожаване на тези изключително важни за речните екосистеми гори.

За да бъдат запазени е необходимо **в тези гори да се спре всякаква дейност с изключение на санитарни сечи за отстраняване на част от сухите дървета**. При това мероприятие все пак трябва да се осигури и запазването на ключови елементи на биоразнообразието – мъртва дървесина, дървета с хралупи и т.н

При необходимост от прилагане на мероприятието "почистване на речните корита" да се дефинират конкретни параметри на намесата. Допустимо е да се премахват само дървета в рамките на речното легло, които при екстремни нива на водите има реална опасност да създадат условия за задръстяване и/или пречат на речния отток.

Да се извърши инвентаризация на териториите, заети от този тип местообитания. На местата където тези горски екосистеми са изчезнали или деградирали е необходимо

да се приложат възстановителни мерки, които могат да включват възстановяване на нарушен хидрологичен режим, подпомагане естественото възобновяване на местните видове (черна и бялата елша, източен чинар и обикновен ясен) и изкуствено залесяване с местни видове.

Не се допуска трансформация на тези гори в интензивни култури.

Необходимо е да се предприемат мерки за подобряване охраната на горите и преустановяване на незаконните сечи на крайречни дървета.

Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – мъртва дървесина, дървета с хралупи и т.н.

Въвеждане на забрани за редуциране на площите на този тип местообитания с цел инфраструктурни и други проекти, увеличаване на земеделските земи и т.н.

G1.3155 Rhodopide Mediterranean poplar galleries

Крайречни гори, срещащи се в равнините и низините с преходно континентален климат в Южна България. Заемат тесни ивици от поречията на по големите реки (Марица, Тунджа, Струма, Места и др.) и техните притоци.

Този тип гори са включени в Червена книга на Р. България том 3 Природни местообитания (Бисерков и др. /ред./ 2011) с категория "уязвимо местообитание".

На територията на ТП ДГС "Хисар" са установени в следните отдели: **230 ю1, 308 а; 309 д, 309 е, 309 ж; 311 в, 311 г, 311 з, 311 к, 311 ч, 311 ш; 385 ф, 385 х, 385 ц; 388 а, 388 б, 388 г, 388 д, 388 з, 388 л; 389 е, 389 з; 389 и, 389 к, 389 т, 389 у; 390 а, 390 б, 390 з; 399 з, 399 м, 399 н, 399 о; 400 о, 400 п, 400 у, 400 ф, 400 ц; 405 а, 405 б, 405 в; 407 д, 407 л**.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ

Същите като при G1.2116 Dacio-Moesian ash-alder woods по-горе.

G1.6931 Balkan Range acidophilous beech forests

Гори с преобладание на бук, разположени на бедни кисели и влажни почви. Местообитанието включва ацидофилни широколистни и смесени широколистно иглолистни гори с основен едификатор обикновен бук (*Fagus sylvatica*). На територията на ТП ДГС „Хисар" са представени **типичните ацидофилни букови гори от асоциация *Luzulo luzuloidis Fagetum sylvaticae*.**

Този тип гори са включени в Червена книга на Р. България том 3 Природни местообитания с категория "уязвимо местообитание" (Бисерков и др. /ред./ 2011).

На територията на ТП ДГС „Хисар" местообитанието е установено в отдели: **63 а; 119 д; 190 а**.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ

Насажденията в преобладаващата си част се характеризират с неравномерна пространствена структура. Това предполага използването на лесовъдски системи, които да поддържат тази структурна неравномерност и ще подпомогнат запазването и увеличаване на дендрологичното разнообразие. Подходящи за целта са групово-постепенната, неравномерно-постепенната и групово-изборната. При лесовъдските мероприятия трябва да се вземе предвид и опасноста от зачимяване.

Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – мъртва дървесина, острови на старостта, дървета с хралупи и т.н. Приоритет при стопанисването на издънковите букови гори от тази група трябва да бъде тяхното превръщане в семенни.

G1.6932/6933 Balkan Range neutrophile beech forests

Неутрофилните букови гори са най разпространените в България букови гори. На територията на ТП ДГС "Хисар" неутрофилните букови гори са представени от следните подтипове:

Типични неутрофилни букови гори (асоциация *Asperulo Fagetum*).

Мезофитни букови гори върху сравнително бедни почви (асоциация *Festuco drymejae Fagetum*).

Този тип гори са включени в Червена книга на Р. България том 3 Природни местообитания с категория "потенциално застрашено местообитание" (Бисерков и др. /ред./ 2011).

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ

Приоритет трябва да имат сечите с дълъг възобновителен период, а именно групово-постепенната, неравномерно-постепенната и групово-изборната. Отгледните мероприятия в стопанисваните млади насаждения трябва да се извършват навреме за да се подобри тяхната устойчивост и качествени им параметри.

При възникване на едроплощни природни нарушения /ветровали, каламитети и пожари/ е препоръчително част от засегнатата площ да не се залесява, а да се остави на естествената сукцесия. Това ще допринесе за повишаване на структурното и видовото разнообразие на територията.

Приоритет при стопанисването на издънковите букови гори, трябва да бъде тяхното превръщане в семенни.

При планирането и извеждането на лесовъдските мероприятия да се осигури пространственото представяне на различните сукцесионни фази, както и отделните етапи в развитието на буковите съобщества. Особено внимание трябва да се обърне за запазването на насаждения, които са достигнали "фаза на старост" (old growth forests).

Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – мъртва дървесина, острови на старостта, дървета с хралупи и т.н.

G1.69 Thermophilous Moesian beech forests

Чисти и смесени широколистни гори с основен едификатор обикновен бук (*Fagus sylvatica* subsp. *sylvatica* и *Fagus sylvatica* subsp. *moesiaca*).

Този тип гори са включени в Червена книга на Р. България том 3 Природни местообитания с категория "потенциално застрашено местообитание" (Бисерков и др. /ред./ 2011).

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ

Тези горски екосистеми са се адаптирали към не толкова благоприятните условия на средата, но очакваното бъдещо засушаване на климата може усложни ситуацията в тях. За насажденията, които растат на терени с ниска продуктивност, се изисква да се направи оценка на производствените им цели.

Поради граничните условия на месторастенето част от тези насаждения имат смесен характер. В горната част от вертикалния си диапазон на разпространение, букът формира смесени гори с участие най-вече на обикновенния габър и горунът. В по-ниските участъци съедификатори са предимно дървесни видове като хиркански клен, воден габър, цер, благун, сребролистна липа и брекина. При стопанисването на тези гори е необходимо да се прилагат лесовъдски системи, които да осигурят тяхното структурно и видово разнообразие. Приоритет трябва да имат сечите с дълъг възобновителен период, а именно групово-постепенната, неравномерно-постепенната и

групово-изборната. Те ще спомогнат за формиране на неравномерна пространствена структура и запазване на дендрологичното разнообразие. Да не се прилагат краткосрочно-постепенни сечи. Да не се извършват голи сечи. Не се препоръчва изкуствено възобновяване, особено с нетипични за района и/или езотични видове. Отгледните мероприятия в стопанисваните млади насаждения трябва да се извършват навреме за да се подобри тяхната устойчивост и качествените им параметри.

При възникване на едроплощни природни нарушения /ветровали, каламитети и пожари/ е препоръчително част от засегнатата площ да не се залесява, а да се остави на естествената сукцесия. Това ще допринесе за повишаване на структурното и видовото разнообразие на територията. При възстановяването на такива територии трябва да се използва възможността за увеличаване участието на пионерни и светлолюбиви видове характерни за региона.

Приоритет при стопанисването на издънковите букови гори, трябва да бъде тяхното превръщане в семенни.

При планирането и извеждането на лесовъдските мероприятия да се осигури пространственото представяне на различните сукцесионни фази, както и отделните етапи в развитието на буковите съобщества. Особено внимание трябва да се обърне за запазването на насаждения, които са достигнали “фаза на старост” (old growth forests).

Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – мъртва дървесина, острови на старостта, дървета с хралупи и т.н.

G1.7C4 Thermophilous [Tilia] woods

Гори с ясно изразено доминиране на сребролистна липа (*Tilia tomentosa*), възникнали предимно вторично на мястото на дъбови гори.

Този тип гори са включени в Червена книга на Р. България том 3 Природни местообитания с категория “застрашено местообитание” (Бисерков и др. /ред./ 2011).

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ

Лесовъдските мероприятия трябва да подпомагат създаването на смесени насаждения и да осигурят тяхното структурно и видово разнообразие. Не се прилагат краткосрочно-постепенни сечи, тъй като те няма да осигурят условия за възобновяването на всички желани дървесни видове. Особено внимание трябва да се обърне на запазването и увеличаването на участието на дъбовете в състава на насажденията. Необходимо е, отгледните мероприятия да се извършват навреме, за да се подобри устойчивостта и качествените показатели на младите насаждения както и да се контролира видовия състав.

Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – мъртва дървесина, острови на старостта, дървета с хралупи и т.н.

Необходимо е да се прилага строг контрол при събирането на цветовете за стопански цели и недопускане сеч на клони и цели дървета за тази цел.

Гори във фаза на старост (Old growth forests)

Горите във фаза на старост (Old growth forests) представляват последната фаза от развитието на насажденията, които със своята специфична структура и функционалност са местообитание на комплекс от видове от различни екологични и таксономични групи. Поради ограничените знания за тях все още не може да се определи колко от проучените видове са свързани единствено с тези гори, но определено може да се каже, че много видове намират в тях оптимални условия за съществуване. Нещо повече, при

сравняване на ГФС и по млади гори са отчетени съществени разлики във видовия състав и обилието, което е показател за уникалноста на тези екосистеми.

Гора във фаза на старост е горска територия, в която гората е достигнала значителна възраст, не е била обект на големи природни и антропогенни нарушения и се характеризира с наличие на стари живи дървета с диаметри близки до максималните за съответния дървесен вид; дървета с изсъхнали, деформирани или счупени върхове и клони; дървета с хралупи; стоящи и паднали едроразмерни мъртви дървета, които са в различни фази на разлагане. В голямата си част тези насаждения имат неравномерна пространствена и възрастова структура.

Необходимо е на най малко 2 % от територията на горскостопанската единица да бъдат отделени насаждения за осигуряване на гори във фаза на старост. Препоръчително е те да бъдат относително равномерно разпределени на територията, като площта на един комплекс от стари гори да бъде не по малко от 40 ха. По възможност трябва да се осигури и свързаността на тези комплекси с коридори, които също са съставени от ГФС.

За да може да достигнат характеристиките на горите във фаза на старост определените насаждения трябва да се оставят на естествената им динамика. В тях се не се допуска лесовъдска намеса и извличане на дървесина, освен в случаите на големи природни нарушения /ветровали и каламитети на площи заемащи над 30 % от ГФС/. Приблизително 160 до 230 години са нужни за да се формира гора със характеристики, на гора във фаза на старост. Трансформацията от зрели гори към гори във фаза на старост е постепенна и продължителността й зависи много от дървесния състав (видовете достигат за различно време пределна физиологична възраст), условията на месторастене (периодът е по кратък на добри месторастения, отколкото на бедни) и първоначалната структура на насажденията (при хомогенна структура е по бавно в сравнение с хетерогенната).

При залесена площ от **15986,2** ха държавни гори следва да се заделят около **800,0** ха (5 %) ГФС.

На територията на ТП ДГС “Хисар” гори намиращи се във фаза на старост или притежаващи потенциал за превръщането им в такива са установени на площ 906,4 ха.

ЗАПЛАХИ:

1. Намаляване на лесистостта в горските територии – държавна собственост.
2. Намаляване на процента на ГФС.
3. Премахване на мъртва и биотопна дървесина, в т.ч. дървета с хралупи, единични и групи със стари дървета.
4. Изкуствено залесяване на естествени открити пространства.
5. Антропогенна фрагментация на територията.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 3

В насажденията, отделени като гори във фаза на старост, **не се допуска лесовъдска намеса и извличане на дървесина**, освен в случаите на големи природни нарушения /ветровали и каламитети на площи заемащи над 30 % от площта ГФС.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 3

Тази част от управлението на ГВКС включва изършване на периодични наблюдения и анализ на състоянието на вида гора, чрез теренни наблюдения и

разработване и прилагане на отделна програма за всеки вид гора. За разработването и прилагането на такава програма може да се наложат консултации с експерти в областта на дендрологията, ботаниката и природозащитата. Консултации и информация могат да се получат и от съответните институции (поделенията на МОСВ и ИАГ).

1. Програмата за мониторинг трябва да бъде разработена със стандартни оперативни процедури, които да включват ясни индикатори, подходящи за целите на стопанисване. Мониторинг се провежда най-малко веднъж годишно, но е възможно и сезонно отчитане, ако в горскостопанската единица настъпват значими събития само през определени месеци.

2. При теренната работа да се извършва наблюдение на показатели като жизненост на отделните дървета, структура на насаждението, здравословно състояние, наличие на дегенеративни процеси, размерите, разположението и честотата, в която се срещат празни пространства, нивата на фрагментация, базовата територия, наличие на сукцесия и нейната посока и т.н. и/или интерпретация на дистанционно получени данни.

3. Трябва да се установят заплахите за видовете гори с ВКС 3 и доколко сериозни са те, и да се определят мерките, които трябва да се вземат за намаляването им.

4. За успешно прилагане на процедурите по мониторинг е необходимо обучение на персонала, участващ в горскостопанските мероприятия, което да запознае всички с ограниченията във връзка с наличието на ВКС и мерките за неговото опазване.

5. При извършване на мониторинга може да се окаже, че горскостопанските планове / плановете за управление не отразяват реалното състояние на горите, заплахите и тенденциите. В такъв случай трябва да се потърси консултация с експерти, които да определят дали има пропуски в плановете и дали досегашния модел на стопанисване е критичен за опазването на съответната екосистема(и). При установяване необходимост от промяна към по-строг режим на стопанисване, териториите с наличие на ВКС 3 могат да бъдат включени в План за действие за опазване на биоразнообразието в рамките на по-голям ландшафтен обект или в защитени територии.

Представителни образци от всички естествено представени екосистеми на територията на ТП ДГС „Хисар” в размер на **2045,5 ха** са включени в приложение № 1 към настоящия доклад (в резюме).

ВКС 4. ЕКОСИСТЕМНИ УСЛУГИ ОТ КРИТИЧНО ЗНАЧЕНИЕ. Основни екосистемни услуги от критично (незаменимо) значение в определени ситуации, вкл. опазване на водосбори и контрол на ерозията на уязвими почви и склонове.

Тази ВКС се отнася до важните екологични функции на стопанисваната гора. Определени са следните компоненти:

- **Гори представляващи единствени източници на питейна вода**
- **Гори от решаващо значение за водосбора**
- **Гори с решаващо противоерозионно значение**
- **Гори с пожарозащитни функции**
- **Гори с решаващо значение за земеделието и рибарството**

На територията на ТП ДГС „Хисар” са представени типове ГВКС, свързани с екологичните функции на горските екосистеми. Определянето на тези консервационни стойности е извършено по данни от лесоустройствения проект и проведени интервюта с горските служители и местните заинтересовани страни. За всяка една от идентифицираните ВКС-та за територията на ТП ДГС „Хисар” са разписани конкретни мерки за стопанисване и мониторинг.

ВКС 4.1 ГОРИ – ЕДИНСТВЕНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ПИТЕЙНА ВОДА

В България за ГВКС се считат всички ГТ попадащи в рамките на санитарно-охранителните зони 1 и 2 на източници за питейно-битово водоснабдяване, определени по реда на Наредба 3 от 2000 г. За ВКС се считат също и ГТ попадащи в близост до източници за питейно - битово водоснабдяване, но без определени официални СОЗ, когато те са територии, включващи реката и крайбрежните заливаеми ивици на разстояние от 3500 м над водовземането и 50 м под него с широчина не по-малка от 1500 м от двете страни на реката.

Вододайни зони:
с. Кръстевич, с. Главатар, с. Отец Паи-сиево, с. Иван Вазово, Песнопой с. Пъдарско, с. Д.Махала, Бегово, с. Г.Махала, гр. Хисаря, Ст.Железаре Черничево, Михилци, с. Черноземен, Ръжево, ТВК Бунтовна

ЗАПЛАХИ:

1. Намаляване на пълнотата на насажденията под 0,5.
2. Складиране на дървесина непосредствено във водните течения.
3. Извършване на подвоз и извоз на дървесина, когато почвата е мокра и/или преовлажнена.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 4.1

1. Горският стопанин е длъжен да се съобразява с режимите на стопанисване и опазване, съгласно Наредба 3 от 2002 г. за санитарно-охранителните зони около водоемите за питейно и битово водоснабдяване.

2. Когато няма обособени санитарно-охранителни зони за източниците на питейна вода се използват посочените в определението за ВКС 4.1. изисквания. Да се разработят специфични мерки за стопанисване и опазване, съответстващи на изискванията на Наредба 3 от 2002 г. Като общи препоръки за лесовъдска намеса могат да се посочат:

✓ Зоните в непосредствена близост до водоизточниците изискват повече внимание, минимално нарушаване на земната повърхност при извоз на дървесина, дърводобив с много ниска интензивност или липса на такъв. В случаите, когато водоизточника е каптаж или извор, поръчителна добра практика е зоната около него да се остави без лесовъдска намеса като остров на старостта;

✓ Да се подпомага създаването и поддържането на смесени насаждения с неравномерна пространствена структура;

✓ Да се използват лесовъдски системи, осигуряващи постоянно покритие на горските територии във водосбора с гора;

✓ Пълнотата на насажденията във водосбора да не намалява под 0.5, но и да не е по-висока от 0.8, тъй като се увеличава процента на евапотранспирация;

✓ Забрана за използване на голи сечи;

3. Трябва да се извършва обучение на персонала, който участва в горскостопанските мероприятия. Обучението трябва да запознае персонала с ограниченията от наличието на ВКС и мерките за опазване на тези стойности.

4. В процеса на учредяване на СОЗ, стопаните трябва да търсят компенсации за пропуснатите ползи или увеличените разходи при стопанисването на тези гори.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 4.1

Горските стопани трябва да използват мониторинга на водите, извършван от компетентните органи – РИОСВ или водностопанските фирми. За водоизточниците, които не са включени в горепосочения мониторинг, се провеждат периодични консултации със съответните заинтересовани страни.

ВКС 4.2. ГОРИ С РЕШАВАЩО ЗНАЧЕНИЕ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА ВОДНИЯ ОТТОК ВЪВ ВОДОСБОРИТЕ

В България за ГВКС се приемат всички ГТ, които представляват:

1. ГТ попадащи във водосборите на поройни водни течения, чиято лесистост надхвърля 40 %;

2. Съобщества на клек (*Pinus mugo*);

3. ГТ представляващи горна граница на гората (ГГГ), определени по реда на ЗГ или попадащи в 200 метрова ивица под ГГГ;

4. Крайречни естествени гори от *Q. pedunculiflora, Q. robur, Fr. oxycarpa, Ulmus minor, U. laevis, Salix alba, Alnus glutinosa, Popolus alba, P. nigra, Platanus orientalis,* попадащи в заливаемата тераса на речното течение;

5. Горите между дигата и десния бряг на р. Дунав, горите на островите и 200 метровата ивица от високия бряг на реката;

6. Гори в 100 метровата ивица на реките Марица, Тунджа, Места, Струма, Арда, Лом, Цибрица, Огоста, Скът, Искър, Янтра, Вит, Съзлийка, *Стряма*, Осъм, Русенски Лом, Камчия, Велека, Резовска (Българския бряг);

7. ГТ попадащи в санитарно-охранителна зона 3 на язовирите чието основно предназначение е за питейни нужди, определени по реда на Наредба 3 от 2000 г.

ЗАПЛАХИ:

1. Замърсяване с битови отпадъци.

2. Извършване на подвоз и извоз на дървесина, когато почвата е мокра и/или преовлажнена.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 4.2

1. Планирането и провеждането на стопанските дейности в ГВКС следва да се съобразяват с поддържане и подобряване на ВКС 4.2.

2. Основна цел при стопанисване на горите, формиращи горната граница на гората е осигуряване на техните водоохранни и водорегулиращи функции,

поддържането жизнеността и близки до естествените структури на тези специфични гори. Препоръчително е в този тип гори да не се извеждат лесовъдски мероприятия. В случаите, когато се налага провеждане на лесовъдски дейности, те трябва да имитират естествената динамика и възобновителни процеси на този тип гори. Необходимо е те да се планират и изведат по начин, които запазва естествената групова структура на насажденията. Подходящо е използването на групово-изборната сеч при достигане на възобновителна зрялост. Дърводобивът се явява като последствие от постигането на основната цел. Не се допуска залесяване на естествени открити пространства, с изключение на случаите при които има вероятност от развитие на ерозионни процеси или големи природни нарушения (ветровали, снеговали, пожари и каламитети).

3. За насажденията с ВКС 4.2, т. 4 са в сила всички мерки, които са посочени за съответните насаждения, посочени във ВКС 3.

4. Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – мъртва дървесина, острови на старостта, дървета с хралупи, зони на спокойствие и т.н.

5. Поради опасността от ерозия, трябва да се използват технологични схеми и техника, осигуряващи минимално нарушаване на земната повърхност при извоз на дървесина.

6. След прекратяване на стопанските дейности се извършва рехабилитация на нарушените терени (напр. извозни горски пътища);

7. Препоръчва се провеждане на обучение на персонала, участващ в горскостопанските мероприятия, което трябва да го запознае с ограниченията, предизвикани от наличието на ВКС и мерките за неговото опазване.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 4.2

В мониторинга на ВКС 4.2. се включват параметри като здравословно състояние на гората, наличие и интензивност на ерозионните процеси, промени в структурата и състава на насажденията, количество и структура на мъртвата дървесина. Като допълнение се организира мониторинг на параметри, характеризиращи водорегулационните функции на гората, като динамика на лесистостта, ерозионните процеси, степен на повреди по крайречната растителност и др.

За определяне на отклонения в функционалността на тези гори може да се използва мониторинга на водите, извършван от компетентните органи – РИОСВ, басейновите дирекции или водностопанските фирми.

ВКС 4.3 ГОРИ С РЕШАВАЩО ПРОТИВОЕРОЗИОННО ЗНАЧЕНИЕ

В България за ГВКС се приемат всички горски територии, представляващи:

1. ГТ с наклон над 30º (или по-малък, при разположение под обработваеми земи, поляни, голини, редини, които са с наклон над 10º и дължина по-голяма от 200 м) с площ над 1 ha и пълнота над 0,6;

2. Гори, създадени по технически проекти за борба с ерозията, корекционни, брегозащитни и колматажни горски пояси,

3. Гори, предпазващи населени места или комуникации, разположени на пътя на паднали до момента лавини по данни от Планинската спасителна служба, гори в снегосборна област с наклон между 20º–50º, както и такива разположени под обезлесена снегосборна област с дължина над 200 м. и наклон над 20º;

ЗАПЛАХИ:

1. Прилагането на лесовъдски системи при които пълнотата на насаждението да се намаля под 0,5.

2. Извеждане на госкостопански мероприятия на каменливи и урвеси терени.
3. Използването на техники и технологии нарушаващи почвената покривка.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 4.3

1. Стопанисването на гори, представляващи ГВКС 4.3, трябва да е съгласно изискванията на ЗГ по отношение на горите със специално предназначение и с насока към ограничаване опасността от развитие на ерозионни процеси.

2. Планирането и стопанските дейности в ГВКС се съобразяват с ВКС 4.3. Като общи препоръки за лесовъдска намеса могат да се посочат:

<u>В горите с решаващо противоерозионно значение:</u>

✓ Когато пред насаждение от списъка на ГВКС 4.3 са поставени допълнително една или повече цели (напр. курортни гори), лесовъдските мероприятия трябва да постигнат баланс между тях, но като приоритет остава осигуряване на противоерозионната функция;

✓ Да се използват лесовъдски системи, осигуряващи постоянно покритие на горските територии с гора, като пълнотата на насажденията не се намалява под 0.5;

✓ Да се водят предимно отгледни и санитарни сечи;

✓ В насаждения от лесно възобновяващи се издънково дървесни видове се допуска сеч за подмладяване на растителността;

✓ При много стръмни терени (31-45°) не се водят голи сечи и краткосрочно постепенни сечи;

✓ При каменливи и урвести терени (над 45°) да не се провеждат стопански мероприятия;

✓ При извеждането на сеч да се използват техника и технологии, с които в минимална степен се нарушава растителната и почвената покривка.

✓ При необходимост се провеждат залесителни мероприятия, като с предимство се използва коренната горскодървесна растителност;

<u>В горите с решаващо значение против формиране на срутища и сипеи:</u>

✓ Не се допуска извеждането на сечи;

✓ Провеждат се мероприятия за подпомагане допълнителното настаняване на растителност;

✓ Предвиждат се мероприятия за заздравяване устойчивостта в основата на склона при водни течения (включва изграждането на технически съоръжения за формиране на профил на равновесие).

<u>В горите с решаващо значение за защита от лавини:</u>

✓ Наложителна е оценка на стабилността на насаждението и мерки за нейното подобряване при необходимост;

✓ При необходимост от провеждане на лесовъдски мероприятия се препоръчва внимателна намеса с ниска интензивност;

✓ Не се допуска извеждането на голи сечи;

✓ При извеждане на възобновителни сечи не трябва да се отварят пространства с големи размери, както и такива разположени по посока на склона;

✓ Формиране и поддържане на разновъзрастни насаждения, с групова структура и максимална пълнота.

✓ Провеждат се мероприятия за подпомагане допълнителното настаняване на растителност;

✓ Не се допускат никакви стопански мероприятия в клековите формации.

3. Да се определят извозните пътища, временни складове и сечищата, които имат нужда от рехабилитация. След провеждането на дърводобив задължително се извършват необходимите възстановителни мероприятия, съобразно нарушенията на терена.

4. Да се разработят планове или правила за рехабилитация на нарушени или други територии, застрашени от ерозия и/или в които мониторингът показва активизиране на ерозионни процеси.

5. Препоръчва се провеждане на обучение на персонала, участващ в горскостопанските мероприятия, което да го запознае с ограниченията от наличието на ВКС и мерките за опазване.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 4.3

1. За горите, представляващи ГВКС 4.3, да се организира и прилага система за годишен мониторинг. Препоръчително е да се осъществят контакти и консултации с експерти от РИОСВ.

2. За горите с решаващо противоерозионно значение да се извършва краткосрочен и дългосрочен мониторинг:

✓ краткосрочен – наличие на прояви на съвременна ерозия (засегната площ).

Наблюдение – всяка година;

✓ дългосрочен – правят се измервания на мощността на почвения профил и мъртвата горска постилка (МГП). Наблюдение – през 10 г.

3. За горите с решаващо значение против формиране на срутища и сипеи се отчита динамиката на следните параметри:

✓ При формиран сипей се отчита обема на отложените материали;

✓ Площна динамика на свлачището;

✓ Площна (обемна) динамика на зоната на разрушаване; Наблюденията се извършват всяка година.

4. За горите с решаващо значение против формиране на лавини се отчита наличието на лавинна дейност. Наблюденията се извършват всяка година.

ВКС 4.4. ГОРИ, КОИТО ПРЕДСТАВЛЯВАТ БАРИЕРА ЗА РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА ПОЖАРИ

За ГВКС се приемат всички широколистни гори разположени между иглолистни насаждения, между иглолистни насаждения и населени места, между иглолистни насаждения и земи с различно селскостопанско ползване, имащи ширина на насаждението минимум 100 м и максимум 250 м. И състав включващ всички широколистни видове без бреза, акация и тополови култивари.

ЗАПЛАХИ:

1. Изсичането на ивиците широколистни гори в иглолистни масиви.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 4.4

1. Да не се допуска фрагментация на тези гори. Насажденията с отворен склоп или гори в които е воден дърводобив с висока интензивност са по-предразположени към пожари, тъй като създават предпоставки за увеличаване на тревното и храстовото покритие.

2. В наличните ивици широколистни гори да се запази и поддържа широколистния състав на гората. При стопанисването им да не се допуска понижаване на пълнотата под 0.7 върху цялата площ на ГВКС 4.4. При възобновителните сечи да се използват лесовъдски системи, които подпомагат създаването на групова структура.

3. При липса на подобни ивици да се планира създаването на буферни зони от пожароустойчиви дървесни видове с подходящи схеми на залесяване.

4. Да се разработят планове за борба с пожарите, които включват стандартни оперативни процедури за борба с пожарите и обучение на персонала, съгласно горското законодателство в страната.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 4.4

При тази ВКС се извършва мониторинг за честотата и площното разпространение на запалванията и пожарите в горскостопанската единица.

ВКС 4.5. ГОРИ С РЕШАВАЩО ЗНАЧЕНИЕ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ДЕЙНОСТИ (ЗЕМЕДЕЛИЕ, РИБНИ ЗАПАСИ) И ЗА ЗАЩИТАТА НА ИНФРАСТРУКТУРНИТЕ ОБЕКТИ

Всички гори с критично въздействие върху горските функции, от които зависят земеделието, състоянието на рибните запаси, защитата на инженерни съоръжения са ГВКС, когато представляват:

1. Ивично разположени гори, в съседство с обработваеми земи, създадени или функциониращи като полезащитни горски пояси, когато широчината на горската ивица не е по-голяма от 100 м;

2. Крайречни гори доминирани от различни представители на род Salix по брега на река Дунав и нейните острови, заливани при високи водни стоежи на реката, както и по бреговете на реките Марица, Тунджа, Места, Струма, Арда, Лом, Цибрица, Огоста, Скът, Искър, Янтра, Вит, Съзлийка, Стряма, Осъм, Русенски Лом, Камчия, Велека, Резовска (Българския бряг).

3. Гори създадени за защита на инженерни съоръжения.

ЗАПЛАХИ: 1. Незаконни сечи и пожари.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 4.5

1. Необходимо да се оцени реалните и потенциални заплахи за ключовите горски функции от горскостопанските дейности. След оценката да се извършат и консултации с местните общности, съответните експерти и органи за да се получи информация за въздействието на други дейности върху идентифицираните горски територии и да се предприемат мерки за намаляване на потенциални бъдещи заплахи.

2. След оценката на заплахите, да се разработят мерки за запазване или възстановяване на нарушени територии / функции.

3. За горите, създадени или функциониращи като полезащитни горски пояси, с най-добър ефект в практиката се утвърждава ажурният (продухваем) тип полезащитен пояс. Би следвало стопанисването да е насочено към оформянето и подържането именно на такъв тип пояси, чрез формиране на дървесен (горен) етаж и храстов (долен) етаж, като ажурността по цялата височина е не по-малка от 50 % при равномерно разположение по дължина.

4. В крайречните гори от значение за рибните популации, се препоръчва да не се планират и провеждат стопански мероприятия. При необходимост се планират и провеждат дейности за възстановяване на крайречните горски съобщества.

5. В горите за защита на инженерни съоръжения отгледните сечи се водят с умерена интензивност. Възобновителните мероприятия трябва да осигурят плавен преход между старото и новото поколение гора, който да не намалява съществено защитните й функции – да се прилагат само сечи с дълъг възобновителен период.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 4.5

За горите, представляващи ГВКС 4.5, да се организира и прилага система за годишен мониторинг, която да отчита състоянието и измененията в ключови параметри на тези гори.. Да се използват съвременни картови материали и теренна информация. Подходящо е да се следи за изменения на добивите в обработваемите земи и на рибните ресурси в съответните територии.

ВКС 5. ОСНОВНИ ПОТРЕБНОСТИ НА НАСЕЛЕНИЕТО. Места и ресурси от фундаментално значение за задоволяване на основните потребности на местните общности и коренното население (вкл. поминък, здраве, храна, вода), идентифицирани с тяхно участие.

Тази ВКС се различава от биологичните и екологични стойности по участието на местните общности в ползването и управлението на гората. При определянето е оценена потенциалната зависимост на местното население от ресурсите, които им дава гората.

Една гора може да има статут на гора с ВКС, ако местните хора получават от нея жизненоважни горива, храни, фураж, лекарства, или материали за строителството, без да имат леснодостъпни алтернативи за тяхното набавяне. В такива случаи високата консервационна стойност изрично се определя като една или повече от тези основни потребности. Ако хората от някоя общност получават приходите си единствено от дадена гора и нямат алтернативен източник на доходи, то тази гора има ВКС.

Съгласно националното ръководство за определяне на ГВКС, в България следните ресурси могат да характеризират ВКС 5, според нивото на зависимост на местното население от тях, наличието на лесно достъпни заместители и взаимодействието с други ВКС:

- Дърва за огрев и битови нужди
- Паша и фураж – сено и листна маса
- Недървесни продукти – гъби, лечебни растения, горски плодове, охлюви, продукти от лов и други (недървесни горски продукти, с които може да се търгува, включително уловени животни, смоли, плодове, и т.н.)
- Водоснабдяване (вода за пиене и за всекидневни нужди – виж ВКС 4.1)

Територията на ТП ДГС "Хисар" се намира в Пловдивска област и обхваща две общини със съответните землищата в тях, а именно: **Община Хисаря** – гр. Хисаря, с. Кръстевич, с. Красново, с. Мало Крушево, с. Беловица, с. Старосел, с. Мътеница, с. Паничери, с. Старо Железаре, с. Ново Железаре, с. Черничево, с. Михилци; **Община Калояново** – с. Калояново, с. Песнопой, с. Иван Вазово, с. Горна махала, с. Долна махала, с. Отец Паисиево, с. Бегово, с. Сухозем, с. Черноземен, с. Ръжево Конаре, с. Ръжево, с. Главатар, с. Дълго поле, с. Житница, с. Дуванлии.

Организацията на горските територии в района на стопанството по ГСП 2018 (в т.ч. и недържавна собственост) по категории гори е, както следва:

1. Горски територии със стопански функции – **5911,9 ха. 21,0 %**
2. Горски територии със защитни функции – **1691,2 ха. 6,0 %**
3. Горски територии със специални функции – **20522,3 ха. 73,0 %**

А/ Ододайна зона	–	30,3 ха.
Б/ Гори с висока консервационна стойност	–	3299,8 ха.
В/ Защитена местност	–	449,0 ха.
Г/ Зелена зона	–	88,8 ха.
Д/ Лесопарк	–	- ха.
Е/ Защитени зони по Натура – 2000	–	16614,6 ха.
Ж/ Курортни гори	–	40,2 ха.
З/ Семепроизводствени насаждения	–	29,9 ха.
И/ Защитна ивица жп линия	–	5,5 ха.
К/ Защитна ивица реп.пътна мрежа	–	30,8 ха.
Л/ Защитна ивица урбанизирана територия	–	19,8 ха.
М/ Защитна ивица река	–	0,3 ха.
Н/ Защитна ивица горна граница	–	- ха.
О/ Техн. проект за борба с ерозията	–	1516,0 ха.
П/ Наклон над 30 градуса	–	9,6 ха.
Р/ Лесонепригодна площ	–	15,3 ха.
С/ Ерозирани земи и гори	–	63,6 ха.
Т/ Урвести и каменливи терени	–	- ха.
ВСИЧКО:	–	**28125,4 ха.**

В т.ч. горски територии - държавна собственост:

1. Горски територии със стопански функции – **3221,7 ха. 18,6 %**
2. Горски територии със защитни функции – **4488,7 ха. 26,0 %**
3. Горски територии със специални функции – **9572,3 ха. 55,4 %**

Основните ресурси ползвани от местните хора на територията на стопанството са представени както следва:

1. Ползване на дървесни ресурси

Ползването на дървата съгласно ГСП за последните 3 години с натрупване е 36374 м^3. Продажбите от промишлен дърводобив през последните 3 години са 35572 м^3. Продажбите за физически лица, включително и по парифна такса на корен са 1407 м^3.

2. Пашуване

Територията на стопанството се използва за паша. Представена е информация по населени места за ползването на пасищата по плановете за паша за последните 3 години.

Землище	Площ	Едър добитък	Овце
	дка	брой	брой
Кръстевич	2106	176	842
Красново	807	67	323
Старосел	5581	465	2232
Мътеница	2942	245	1177

Паничери	2817	235	1127
Старо Железаре	35	3	14
Хисаря	3007	248	1191
Михилци	2475	206	990
Мало Крушево	341	28	136
Беловица	702	59	281
Черничево	211	18	84
Песнопой	2658	222	1063
Иван Вазово	2438	203	975
Горна Махала	656	55	262
Долна Махала	51	4	20
Отец Паисиево	3560	294	1411
Бегово	1750	146	700
Сухозем	419	35	168
Ръжево Конаре	1575	131	630
Главатар	4		2
Общо:	**34133**	**2840**	**13628**

3. Ползване на лечебни растения и гъби

По ГСП е предвидено възможен добив на 2000 кг гъби годишно /манатарка, сърнела, гъба булка и др./ и 1600 кг шипки и 600 кг къпини.

За последните 3 години има издадено 1 бр. позволително за добив на гъби, в което не е посочен натурален показател – кг, издадени са разрешителни за добив на 4000 кг гъби – (манатарка 3900, рижика 100), 8000 кг шипка, 8000 кг липа, 1000 кг лайка, 1000 кг жълт кантарион, 2000 кг дива мента.

Няма информация за изкупвателните пунктове в района на стопанството.

4. Ползване на дивеча.

Основните видове дивеч на територията на стопанството са: Благороден елен, Елен лопатар, Сърна, Дива свиня, Кафява мечка, Вълк, Чакал, Лисица, Белка, Черен пор, Язовец, Див заек, Катерица, Ловен фазан, Яребица, Пъдпъдък, Горски бекас, Средна бекасина, Гривек, Гургулица, Гугутка.

Държавният ловен район – Хисарски е с площ 7669,2 ха, в т.ч. в ГФ 7162,9 ха. Границите на ловностопанските райони в района на дейност на стопанството са обособени със заповеди №№ РД 46-1504/17.08.2001 год. и РД 49-123/28.08.2002 год. Предоставените ловностопански райони са 23, както следва:“Кръстевич”, “Красново”, “Беловица”, “Елешница”, “Мало Крушево”, “Старосел”, “Мътеница”, “Паничери”, “Старо Железаре”, “Ново Железаре”, “Черничево”, “Хисар”, “Момина баня”, “Михилци”, “Песнопой”, “Иван Вазово”, “Бегово”, “Отец Паисиево”, “Чернозем”, “Ръжево Конаре”, “Дълго поле”, “Калояново” и “Житница”.

Освен изброените ловни видове в района обитават и защитените видове Дива котка, Златка, Невестулка, Видра и значително количество птици – представители на семействата Дневни грабливи птици, Чаплови, Сови, Дроздове, Сврачки, Сунигери, Славеи, Чучулиги, Врабчови, Кълвачи, Козодои, Папуняци и др.

ЗАПЛАХИ:

1. Прекомерно и/или неправилно ползване на съответните ресурси, в т.ч. и за лични нужди. Непознаване биологията на развитие и възобновяване на съответния ресурс.

2. Замърсяване с битови отпадъци или химически вещества на месторастенията и/или местообитанията.

УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 5

1. Определяне на заплахите и източниците на заплаха за определените ВКС и оценка на потенциалния вреден ефект на дейностите, провеждани в горите върху тези ресурси.

2. Определяне на потенциалните конфликти между екологичните и социалните аспекти на ВКС.

3. Работа с общностите за определяне на конкретни територии с наличие на това ВКС, чието стопанисване трябва да се съгласува със съответната горскостопанска единица.

4. При установяване наличието на това ВКС, да се ревизират дейностите в лесоустройвените планове и проекти и стратегиите за развитие на общините, с оглед запазване не консервационната стойност.

УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 5

1. Определяне на текущото състояние и тенденциите за промяна на ВКС 5.

2. Отразяване на резултатите от мониторинга и преразглеждане на дейностите в лесоустройствените планове и проекти и стратегиите за развитие на общините.

ВКС 6. КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ. Места, ресурси, местообитания и ландшафти от глобално или национално културно, археологично или историческо значение, и/или от критично (незаменимо) значение за традиционната култура на местните общности и коренното население, идентифицирани с тяхно участие, вкл. културно, екологично, икономическо или религиозно/духовно значение.

Една гора може да се обяви за ГВКС, ако притежава или осигурява стойности, без които местната общност би претърпяла драстична промяна в културата, или за които общността няма алтернатива. Съгласно нормативната уредба в страната около 40 000 обекта на културно-историческото наследство в България имат статут на паметник на културата. Част от тях попадат в гори или са тясно свързани с горски територии.

Такива ГВКС в България, съдържащи ВКС 6, са всички:

1. **Горски територии в 500 м ивица около религиозните обекти от Прил. 7 на Националния стандарт за горска сертификация;**
2. **Горски територии в 100 м ивица около манастири и други религиозни обекти извън Прил 7 на Националния стандарт за горска сертификация (църкви, параклиси, оброчища, аязма, текета и др.), древни светилища, окултни средища, археологически паметници и разкопки и др. места важни за съхраняване на духовността, традициите, историческата и културната памет, определени при консултациите с местните хора;**
3. **Горски територии в 100 м ивица около територии, традиционно свързани с провеждането в тях на събори, надпявания и други мероприятия, важни за**

съхраняване на културното наследство и националните традиции, определени при консултациите с местните хора;

4. Горски територии в границите на обекти на недвижимото културно наследство (паметниците на културата) или в техните охранителни зони;

5. Горски територии непосредствено разположени (в 30 м ивица/ по 15 м от всяка страна на пътеката) по протежение на официално маркирани туристически маршрути и немаркирани, но често ползвани туристически пътеки.

6. Горски територии в 50 м ивица около туристически обекти, както и горски територии с изключителна естетическа и рекреационна стойност (вкл. единични дървета или малки групи дървета – напр. вековни или забележителни дървета), чешми, беседки, образователни маршрути, и др. важни за туризма и образованието места, определени при консултациите с местните хора и активни в района туристически групи, сдружения и компании.

В землището на с. Старосел, община Хисаря в местността "Кози грамади" има останки от крепост и укрепена резиденция, изградени преди н.е. и ползвани през периода на античностт и средновековието. Попадат в подотдели: 63 а; 63 б; 63 в; 63 1; 63 2; 64 а; 64 б; 64 в; 64 1; 171 а; 171 б; 171 1; 172 а; 172 1; 187 а; 187 б; 187 в; 187 г; 187 1, с обща площ 139,9 ха.

В землището на с. Песнопой, община Калояново в местността „Високата могила" има останки от изградената през средновековието крепост. Попадат в подотдели: 314 б, г.

ЗАПЛАХИ:

1. Замърсяване с битови отпадъци.
2. Незаконни сечи.
3. Пожари.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 6

1. Стопанисването да се извършва съобразно режимите на обектите на недвижимото културно наследство (паметници на културата), определени в техните заповеди, когато има такива.

2. Препоръчително е в горите, определени като ВКС 6 да не се провеждат стопански мероприятия с изключения на сечи за отстраняване на опасни за безопасността на хората дървета.

3. Ако все пак се вземе решение за провеждане на лесовъдски мероприятия същите се съгласуват с представители на местните общности и експерти (културолози, историци, екперти по туризма и др.) за да се определят и запазят ключовите естетически характеристики на гората. Не се планират и провеждат мероприятия, водещи до промяна на ландшафта, облика на местностите и понижаване стойностите на гората като ВКС. Да не се извършват сечи (напр. голи сечи, краткосрочно- постепенни сечи, възобновителни сечи с голяма интензивност), които биха намалили естетическия облик на гората в близост до важните за културата, традициите и туризма места. **Особено внимание трябва да се обърне на запазване и по възможност подобряване на естетическите и защитни функции на гората чрез запазване на мъртви стоящи и лежащи дървета, живи единични и групи дървета с интересни интериорни качества, дървета с хралупи, стари дървета и др**.).

4. През туристическите сезони и периодите на провеждане на традиционните събори, панаири или културни, исторически, религиозни мероприятия на местното население, в отделите на провеждането им да не се извършват дърводобивни, извозни и други горскостопански дейности, нарушаващи духа и спокойното протичане на мероприятията.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 6

1. Да се извършва проверка дали ГВКС запазва критична значимост съгласно определението за ВКС 6 през пет годишен период (консултации с представители на местните общности и експерти (културолози, историци, екперти по туризма и др.).

2. Ежегодно да се извършва контрол по спазването на режимите на обектите на недвижимото културно наследство (паметници на културата), определени в техните заповеди.

3. Ежегодно да се извършва контрол по дейностите предвидени в горскостопанските планове и съобразени с препоръките и указанията за стопанисване на определените ВКС 6.

4. Препоръчително е мониторингът да включва и документална проверка и снимков материал.

Приложение 1 Представителни образци на всички естествено представени екосистеми на територията на ТП ДГС „Хисар”

Тип горски екосистеми		Директива 92/43/ЕЕС	Подотдели и площи на представителни образци. Обща площ на образците (не по-малка от 10 %), ха	За площта на образ-ците, ха	% от общата площ на типа екосистема	Подотдели и площи на гори във фаза на старост (ГФС). Обща площ на ГФС(не по-малко от 5 %), ха	За площта на ГФС, ха	% на ГФС от общата площ на типа гора
Букови гори	семенни букови гори	9130	1 а (22,0 ха), 1 б (11,9 ха), 1 в (7,6 ха), 1 г (11,0 ха), 1 д (9.4 ха); 4 а (1,5 ха); 6 е (22.1 ха); 27 а (8.0 ха), 27 б (10.1 ха); 29 б (21.5 ха), 29 д (1.1 ха); 30 а (28.9 ха), 30 б (14.3 ха), 30 в (1.3 ха), 30 г (5.7 ха), 30 л (2.6 ха); 47 а (7.3 ха); 60 г (24.0 ха); 62 б (1,5 ха); 64 б (3.1 ха), 64 в (4.5 ха), 64 г (7.0 ха); 65 а (3.8 ха), 65 в (22.7 ха); 67 а (11.2 ха), 89 б (14.3 ха), 89 д (14.4 ха); 90 г (27.9 ха); 118 ж (8.0 ха), 118 з (1.0 ха); 187 б (4,2 ха); **Обща площ на образците 333,9 ха.**	**333.9**	**28%**	1 а (22,0 ха), 1 б (11,9 ха), 1 в (7,6 ха), 1 г (11,0 ха), 1 д (9.4 ха); 4 а (1,5 ха); 6 е (22.1 ха); 27 а (8.0 ха), 27 б (10.1 ха); 29 б (21.5 ха), 29 д (1.1 ха); 30 а (28.9 ха), 30 б (14.3 ха), 30 в (1.3 ха), 30 г (5.7 ха), 30 л (2.6 ха); 47 а (7.3 ха); 60 г (24.0 ха); 62 б (1,5 ха); 64 б (3.1 ха), 64 в (4.5 ха), 64 г (7.0 ха); 65 а (3.8 ха), 65 в (22.7 ха); 67 а (11.2 ха), 89 б (14.3 ха), 89 д (14.4 ха); 90 г (27.9 ха); 118 ж (8.0 ха), 118 з (1.0 ха); 187 б (4,2 ха); **Обща площ на ГФС 333,9 ха.**	**333.9**	**28%**
		9110	63 а (4,5 ха); 119 д (1,7 ха) **Обща площ на образците 6,2 ха.**	**6.2**	**18%**	63 а (4,5 ха); **Обща площ на ГФС 4,5 ха**	**4.5**	**13%**

Термофилни букови гори		91WO	17 б (8.4 ха), 17 г (6.9 ха); 22 е (7.1 ха); 26 в (15.9 ха), 26 з (0.5 ха), 26 к (14.2 ха); 27 д (2.6 ха); 33 б (11.7 ха), 33 г (5.2 ха), 33 ж (0.2 ха); 34 а (4.3 ха); 35 з (4.2 ха); 37 г (15.6 ха), 37 е (13.6 ха); 54 ж (0.8 ха); 55 е (0.5 ха); 58 г (3.2 ха), 58 д (4.7 ха); 59 б (6.7 ха), 59 д (97.6 ха); 62 а (14.0 ха), 62 г (3.9 ха), 62 е (12.3 ха); 63 ж (5.7 ха); 64 е (10.7 ха), 64 и (4.9 ха); 67 е (1.3 ха); 68 а (1.9 ха); 78 г (6.9 ха); 85 е (1.7 ха); 89 а (11.5 ха); 91 г (24.1 ха), 91 е (1.6 ха); 92 е (17.1 ха); 119 и (11.5 ха); 120 л (3.4 ха); 191 б (4,4 ха), 191 е (5.2 ха), 191 м (4.4 ха), 191 р (5.1 ха) **Обща площ на образците: 285.5 ха**	**285.5**	**15%**	17 б (8.4 ха), 17 г (6.9 ха); 22 е (7.1 ха); 26 в (15.9 ха), 26 з (0.5 ха), 26 к (14.2 ха); 27 д (2.6 ха); 33 б (11.7 ха), 33 г (5.2 ха), 33 ж (0.2 ха); 34 а (4.3 ха); 35 з (4.2 ха); 37 г (15.6 ха), 37 е (13.6 ха); 54 ж (0.8 ха); 55 е (0.5 ха); 58 г (3.2 ха), 58 д (4.7 ха); 59 б (6.7 ха), 59 д (7.6 ха); 62 а (14.0 ха), 62 г (3.9 ха), 62 е (12.3 ха); 63 ж (5.7 ха); 64 е (10.7 ха), 64 и (4.9 ха); 67 е (1.3 ха); 68 а (1.9 ха); 78 г (6.9 ха); 85 е (1.7 ха); 89 а (11.5 ха); 91 г (24.1 ха), 91 е (1.6 ха); 92 е (17.1 ха); 119 и (11.5 ха); 120 л (3.4 ха); 191 б (4,4 ха), 191 е (5.2 ха), 191 м (4.4 ха), 191 р (5.1 ха) **Обща площ на ГФС: 285.5 ха**	**285.5**	**15%**
Гори от зимен дъб	семенни гори от зимен дъб	9170	117 б (3.7 ха), 117 в (2.2 ха); 120 и(0.9 ха); 191 л (16.3 ха); 202 а (2.8 ха); **Обща площ на образците: 25.9 ха**	**25.9**	**10%**	117 б (3.7 ха), 117 в (2.2 ха); 120 и(0.9 ха); 202 а (2.8 ха); **Обща площ на ГФС: 9.6 ха**	**9.6**	**4%**

Дъбови гори с участието на зимен дъб, благун, цер	естествени гори	91M0	17 е (7.5 ха), 17 ж (10.2 ха), 17 з (7.9 ха), 17 м (8.7 ха); 23 б (0.3 ха); 26 л (1.4 ха); 50 а (8.7 ха), 50 в (11.1 ха), 50 ж (4.8 ха); 51 в (8.8 ха); 52 ж (11.4 ха), 52 к (7.4 ха), 52 л (1.5 ха); 53 к (3.9 ха), 53 м (1.1 ха), 53 р (2.0 ха); 54 а (6.1 ха), 54 б (1.7 ха); 54 е (9.5 ха); 55 а (19.2 ха); 55 б (11.4 ха); 56 д (8.5 ха); 58 е (7.6 ха), 58 ж (2.2 ха); 59 а (6.5 ха), 59 в (2.4 ха), 59 г (14.8 ха), 59 е (1.3 ха); 60 д (4.1 ха); 62 в (6.4 ха), 62 д (6.6 ха); 63 г (7.1 ха), 63 д (14.3 ха), 63 е (4.1 ха); 64 д (9.2 ха), 64 ж (1.5 ха), 64 з (1.3 ха); 65 б (3.0 ха), 65 г (3.2 ха), 65 д (8.1 ха); 66 в (7.8 ха), 66 е (15.1 ха), 66 ж (0.8 ха); 67 б (15.8 ха), 67 д (17.2 ха), 67 ж (0.4 ха); 68 б (6.5 ха), 68 в (0.8 ха), 68 г (17.6 ха), 68 д (4.5 ха), 68 е (14.0 ха), 68 ж (5.1 ха), 68 з (0.9 ха), 68 и (0.7 ха); 69 а (1.2 ха), 69 ж (13.8 ха), 69 и (1.6 ха), 69 к (0.5 ха); 70 м (4.7 ха), 70 н (1.0 ха); 71 г (2.5 ха); 75 е (26.9 ха); 78 ж (6.1 ха); 79 в (24.4 ха); 80 г (11.3 ха), 80 е (17.0 ха), 80 ж (11.2 ха); 87 а (9.1 ха); 89 г (4.3 ха); 90 д (8.1 ха); 91 д (23.2 ха); 92 ж (10.2 ха), 92 з (23.0 ха); 101 з (1.1 ха); 102 д (1.5 ха); 103 в (0.4 ха); 106 а (0.2 ха), 106 г (6.1 ха), 106 ж (0.2 ха), 106 з (0.1 ха); 107 в1 (5.9 ха), 107 д1 (5.1 ха), 107 ж1 (0.3 ха), 107 з1 (2.7 ха); 109 о (0.9 ха), 109 п (1.1 ха); 112 з (0.5 ха), 112 и (0.9 ха), 112 м (0.9 ха), 112 п (0.5 ха); 115 д (2.5 ха); 116 а (0.5 ха); 117 г (19.5 ха), 117 д (8.1 ха); 118 к (20.1 ха); 119 з (4.3 ха); 132 а (0.8 ха); 134 о (0.5 ха); 139 е (10.2 ха), 139 и (3.9 ха), 139 т (6.6 ха), 139 п (0.6 ха); 140 а (4.7 ха); 143 д1 (0.4 ха); 145 в (0.5 ха); 151 д1 (8.2 ха), 151 е1 (2.6 ха); 152 к (0.4 ха), 152 л (0.4 ха), 152 м (1.4 ха); 152 п (5.1 ха); 158 б (14.4 ха); 163 а (9.1 ха), 163 в (11.0 ха); 165 а (5.5 ха); 166 а (13.7 ха), 166 б (18.4 ха); 168 а (19.3 ха); 171 а (8.9 ха); 176 в (29.2 ха); 178 ж (0.3 ха), 178 н (0.5 ха), 178 р (4.3 ха), 178 ф (0.4 ха), 178 х (2.7 ха); 184 б (10.7 ха); 187 м (0.4 ха); 199 в (16,0 ха); 344 в (18.7 ха); 345 б (4.1 ха), 345 г (22.8 ха), 345 д (27.1 ха), 345 е (12.2 ха); 371 с (23.6 ха); 372 б (0.8 ха), 372 в (0.7 ха), 372 м (0.2 ха); 376 г1 (0.6 ха) **Обща площ на образците 969.4 ха.**	**969.4**	**10.1%**	60 д (4.1 ха); 65 г (3.2 ха); 79 в (24.4 ха); 80 г (11.3 ха), 80 е (17.0 ха), 80 ж (11.2 ха); 90 д (8.1 ха); 91 д (23.2 ха); 101 з (1.1 ха); 106 а (0.2 ха), 106 г (6.1 ха), 106 ж (0.2 ха), 106 з (0.1 ха); 107 в1 (5.9 ха), 107 д1 (5.1 ха), 107 ж1 (0.3 ха), 107 з1 (0.3 ха); 145 в (0.5 ха); 163 а (9.1 ха), 163 в (11.0 ха); 178 н (0.5 ха), 178 р (4.3 ха); 187 м (0.4 ха); 199 в (16,0 ха); 344 в (18.7 ха); 345 б (4.1 ха), 345 е (12.2 ха). **Обща площ на ГФС 201.0 ха.**	**201.0**	**2.1%**

Гори от космат дъб	естествени гори	91AA	156 щ (2.6 ха); 158 а (24.9 ха), 158 ж (15.8 ха), 158 п (1.7 ха), 158 р (24.7 ха), 158 у (6.5 ха); 159 а (3.4 ха), 159 ж (3.7 ха), 159 з (19.9 ха), 159 и (9.7 ха); 160 а (2.3 ха); 235 в (20.7 ха); 312 с (0.6 ха), 312 т (2.1 ха); 313 а1 (2.5 ха), 313 в1 (12.9 ха), 313 г1 (4.8 ха), 313 л1 (0.8 ха), 313 м1 (1.1 ха), 313 н1 (1.3 ха). **Обща площ на образците 162.0 ха**	**162.0**	**10%**	312 с (0.6 ха), 312 т (2.1 ха); (313 а1 (2.5 ха), 313 в1 (12.9 ха), 313 г1(4.8 ха), 313 л1 (0.8 ха), 313 м1 (1.1 ха), 313 н1 (1.3 ха). **Обща площ на ГФС: 26.1 ха**	**26.1**	**1.7%**
		91HO						
Крайречни гори	естествени гори	91E0	277 ф (1.5 ха), 277 щ (0.6 ха); 309 д (4.1 ха); 361 м (4.1 ха); 377 д1 (0.3 ха); 389 с (1.5 ха), 389 ф (1.2 ха), 389 ш (1.4 ха); 390 е (0.9 ха). **Обща площ на образците: 15.6 ха**	**15.6**	**10%**	389 с (1.5 ха), 389 ш (1.4 ха) **Обща площ на ГФС: 2.9 ха**	**2.9**	**2%**
		92AO	230 ю1 (0.6 ха); 388 б (0.4 ха), 388 д (1.5 ха), 388 л (3.5 ха); 389 е (1.2 ха), 389 т (0.7 ха), 389 у (0.2 ха); **Обща площ на образците 8.1 ха**	**8.1**	**10%**	388 б (0.4 ха), 388 д (1.5 ха), 388 л (3.5 ха); 389 т (0.7 ха), 389 у (0.2 ха); **Обща площ на ГФС 6.3 ха**	**6.3**	**8%**
Лонгозни гори	естест-вени гори	91F0	361 н (0.4 ха), 361 о (2.0 ха); 364 е (8.3 ха), 364 о (15.6 ха). **Обща площ на образците 26.3 ха**	**26.3**	**12%**	Обща площ на ГФС: **няма**.		**0%**
Габърови гори	семенни габърови гори	91G0	16 д (3.9 ха); 101 ж (0.9 ха); 117 з (0.9 ха); 187 в (0.5 ха); 376 в (1.8 ха) **Обща площ на образците: 8.0 ха**	**8.0**	**10%**	101 ж (0.9 ха); 117 з (0.9 ха); 376 в (1.8 ха) **Обща площ на ГФС: 3.6 ха**	**3.6**	**5%**
Липови гори	естест-вени липови гори	91ZO	116 д (3.4 ха); 117 к (2.5 ха); 345 в (0.8 ха) **Обща площ на образците: 6.7 ха**	**6.7**	**14%**	116 д (3.4 ха); 117 к (2.5 ха); 345 в (0.8 ха) **Обща площ на ГФС: 6.7 ха**	**6.7**	**14%**
Трепетликови гори	естест-вени гори		58 в (0.9 ха) **Обща площ на образците 0.9 ха**	**0.9**	**30%**	Обща площ на ГФС: **няма**.	**0.0**	**0%**
Гори от келяв габър	естествени гори		177 а (11.3 ха); 181 з (12.2 ха); 183 а (13.8 ха), 183 б (7.6 ха), 183 г (4.7 ха); 184 а (6.1 ха); 206 д (3.5 ха); 207 д (9.6 ха); 236 в (2.6 ха); 239 ч (4.9 ха); 240 а (16.4 ха). **Обща площ на образците 92.7 ха.**	**92.7**	**10%**	Обща площ на ГФС: **няма**.	**0.0**	**0%**

Тревни екосистеми (пасища)			**1 -1** (0,2 ха); **4 -5** (0,8 ха); **6 -2** (0,5 ха); **8 -1** (0,9 ха), **8 -3** (0,2 ха); **13 -4** (4.8 ха); **17 -1** (0,1 ха); **25 -2** (4.0 ха); **27 -1** (2,7 ха), **27 -2** (2,9 ха); **28 -1** (6,1 ха); **29 -2** (0,4 ха); **30 -1** (0,7 ха), **30 -2** (0,4 ха), **30 -3** (3,7 ха); **31 -3** (0,2 ха); **32 -1** (1,6 ха); **33 -4** (14.7 ха); **34 -1** (1,2 ха); **35 -2** (0,3 ха), **35 -3** (0,6 ха), **35 -5** (4,7 ха), **35 -7** (0,4 ха), **35 -8** (2,4 ха); **36 -1** (2,2 ха); **56 -1** (4.2 ха); **57 - 1** (4.2 ха), **57 -2** (1,3 ха), **57 -3** (1,3 ха), **57 -4** (1,6 ха); **58 -1** (0,2 ха); **59 -1** (0,1 ха); **59 -2** (0.1 ха); **62 -1** (0,6 ха); **65 -2** (0.4 ха); **68 -1** (1.3 ха); **90 -2** (0,4 ха), **90 -4** (0,1 ха); **91 -4** (0,2 ха), **91 -6** (0,2 ха), **91 -8** (0,1 ха); **98 -2** (0,1 ха); **107 -6** (0,3 ха), **107 -7** (0,6 ха); **156 -7** (1,2 ха), **156 -8** (0,8 ха); **157 -4** (3,1 ха); **188 -2** (3,2 ха); **190 -2** (2,2 ха); **191 -3** (1,0 ха); **313 -2** (0,6 ха), **313 -3** (2,1 ха), **313 -5** (0,8 ха), **313 -6** (0,3 ха); **345 -4** (0,5 ха), **345 -5** (0,7 ха); **353 -2** (4,1 ха); **354 -1**(2,1 ха); **389 -6** (0,7 ха); **394 -1** (1,6 ха) **Обща площ на образците 99.0 ха.**	**99.0**	**11%**	Обща площ на ГФС: **няма**.	**0.0**	**0%**
Скални екосистеми			**62 -3**(1,3 ха), **62 -4**(0,1 ха); **181 -5**(0,8 ха); **182 -1**(2,0 ха); **183 -7**(1,1 ха) **Обща площ на образците 5,3 ха.**	**5.3**	**19%**	**няма**	**0.0**	**0%**
Нелесоприго дни								
		ОБЩО:		**2045.5**	**12%**		**880.1**	**5%**

Залесена площ на ДГС/ДЛС, ха	**% на общата площ на представителни образци от общата залесена площ**	**% на общата площ на ГФС от общата залесена площ**
15986.2	**13%**	**6%**

Приложение 2

ФОРМУЛЯР

за мониторинг на биологичното разнообразие и ВКС 1.2 – **РАСТЕНИЯ**
/застрашени, изчезващи и ендемични видове/
на територията на **ДГС Хисар**

Българско наименование на растението: .....

Латинско наименование на растението: .....

Отдел / подотдел/ координати	Площ на нахо-дището **м²**	Плътност на попу-лацията **бр. / м²**	% проективно покритие	Възрастова структура		Здравословно състояние	Следи от антропогенна намеса
				млади екзем-пляри **бр.**	фертилни екзем-пляри **бр.**		

Забележка: В последните две колони се попълва констатираното състояние или нарушение.

Дата: ___.___.202 __ год. Извършил мониторинга: .....…….....
(подпис) (име, фамилия, длъжност)

Приложение 3

ФОРМУЛЯР

за мониторинг на биологичното разнообразие и ВКС 1.2 и 1.3 – **ЖИВОТНИ**
на територията на ДГС ХИСАР

1. **ВКС 1.2 – застрашени, изчезващи и ендемични животински видове**

Вид	**Млад индивид**	**Възрастен индивид**
Българско наименование		
Латинско наименование		
Отдели/подотдели/координати		
Брой		
Пол		
Поведение		
Следи от жизнена дейност		
Леговище/Гнездо		
Реални и потенциални заплахи		

2. **ВКС 1.3 – критични концентрации на видове**

/колонии на прилепи, сватбовища на благороден елен и сърна, сборни места на мигриращи птици, калища или други места с концентрации на видове установени на територията/

Вид	**Млад индивид**	**Възрастен индивид**
Българско наименование		
Латинско наименование		
Отдели/подотдели/координати		
Брой животни събиращи се на мястото		
Пол		
Поведение и продължителност на пребиваване в мястото на концентрации		
Следи от жизнена дейност		
Сватбовище/токовище/обиталище /зимовище/сборно място/място за размножаване		
Реални и потенциални заплахи		

руги бележки по преценка: ……
……
Дата:..____.____.202__ год. Извършил мониторинга: .....
(подпис)
……..……..……
(име, фамилия, длъжност)

ФОРМУЛЯР

за мониторинг на ВКС 3 – редки, застрашени и изчезващи горски **екосистеми** на територията на ДГС ХИСАР

1. Отдел/подотдел: .....; Площ ..... ха.

2. Тип и наименование на горската екосистема:

……

……

(Тук се посочват всички типове местообитания, определени във ВКС 3 на Доклада за ГВКС на стопанството и Горите във фаза на старост)

3. Оценка за здравословното състояние на насаждението (жизненост на отделните дървета и насаждението като цяло, обезлистване (степен), повреди от абиотични и/или биотични фактори, наличие на единични и/или групи изсъхнали дървета:

……

……

4. Оценка на структурата на насаждението (вертикална структура, честота, размери и разположение на отворените пространства; оценка на възобновителните процеси и др.):

……

……

5. Оценка на вид, размери и количества мъртва дървесина:

- стоящи мъртви дървета > 22 см, брой/ха ……; приблизителен обем, $м^3$/ха ……

- паднали мъртви дървета > 22 см, брой/ха ……; приблизителен обем, $м^3$/ха ……

6. Наличие на сукцесионни процеси и тенденции

……

7. Наличие на дегенеративни процеси и възможни причини

……

8. Реални и потенциални заплахи

……

Дата:..___.___.202__ год. Извършил мониторинга: .....

(подпис)

…….……...……...…….

(име, фамилия, длъжност)